

Bevolkingsontwikkeling op het platteland, 1980-2025

Voorstudie

LEI

WAGENINGEN UR

Bevolkingsontwikkeling op het platteland, 1980-2025

Voorstudie

Ida J. Terluin
Frans E. Godeschalk
Kristina M. Jansson
David Verhoog

LEI-rapport 2010-029
April 2010
Projectcode 21309
LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag

Het LEI kent de volgende onderzoeksvelden:

Sector & Ondernemerschap

Regionale Economie & Ruimtegebruik

Markt & Ketens

Internationaal Beleid

Natuurlijke Hulpbronnen

Consument & Gedrag

Bevolkingsontwikkeling op het platteland, 1980-2025; Voorstudie

Terluin, I.J. F.E. Godeschalk, K.M. Jansson en D. Verhoog

LEI-rapport 2010-029

ISBN/EAN: 978-90-8615-417-3

Prijs €18,50 (inclusief 6% btw)

79 p., fig., tab., bijl.

In deze studie wordt een verkenning gemaakt van de bevolkingsontwikkeling 2008-2025 in plattelandsgemeenten in Nederland. Het blijkt dat de meeste plattelandsgemeenten te maken krijgen met een situatie van bevolkingskrimp. Om de verwachte bevolkingsgroei in Nederland in een breder perspectief te zetten, besteedt deze studie ook aandacht aan prognoses voor de wereldbevolking en de bevolkingsontwikkeling in lidstaten en regio's van de EU. Bevolkingskrimp kan kansen bieden als bestuurders de demografische omslag erkennen en erop inspelen.

In this study population projections in rural municipalities in the Netherlands in the period 2008-2025 are explored. It appears that most rural municipalities will face a situation of population decline. In order to put the population projections in the Netherlands into a broader perspective, this study also pays attention to population projections in the world, the EU Member States and the EU regions. Population decline can be turned into benefits if policy makers recognise and anticipate this decline.

Project BO-01-009, 'Vitaal Landelijk Gebied'

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het kader van het LNV-programma Beleidsondersteunend Onderzoek; Thema: Plattelandsontwikkeling, cluster: Vitaal landelijk gebied.

Het cluster Vitaal Landelijk Gebied (VLG) voert beleidsondersteunend onderzoek uit en is verantwoordelijk voor onderzoek naar de ontwikkeling en inrichting van een vitaal landelijk gebied, afhankelijk van relevante beleidsvragen. Te denken valt aan: sociaaleconomische ontwikkeling platteland en randstedelijk gebied, recreatie en recreatief medegebruik, beheer en kwaliteit van bodem en water, gevolgen van klimaatverandering, landschapsontwikkeling, -beleving en -waardering, medeverantwoordelijkheid en medegebruik bij landschapsontwikkeling.

Foto: Hollandse Hoogte/Martijn Beekman

Bestellingen

070-3358330

publicatie.lei@wur.nl

© LEI, onderdeel van stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, 2010
Overname van de inhoud is toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Het LEI is ISO 9000 gecertificeerd.

Inhoud

	Woord vooraf	6
	Samenvatting	7
	Summary	11
1	Inleiding	16
2	Bevolkingsgroei in de wereld	18
3	Bevolkingsgroei in de EU-lidstaten	21
4	Bevolkingsgroei in Nederland	25
5	Bevolkingsgroei in de EU-regio's	38
6	Slotopmerkingen: van bevolkingsgroei naar krimp	42
	6.1 Inleiding	42
	6.2 Bevolkingskrimp: zorgen en kansen	43
	6.3 Bevolkingspolitiek in de EU-lidstaten	46
	6.4 Plattelandsbeleid: bevolkingskrimp accommoderen	47
	Literatuur	50
	Bijlagen	
	1 OESO-classificatie	52
	2 Bevolkingsprognose voor de Nederlandse gemeenten naar mate van verstedelijking, 2008-2025	54

Woord vooraf

Eind 2008 maakten het PBL en het CBS hun 'Regionale bevolkings-, allochtonen- en huishoudensprognose 2007-2025' bekend. De resultaten van deze prognose worden op een vrij hoog aggregatieniveau gepresenteerd, waardoor het niet duidelijk wordt welke bevolkingsontwikkeling zich op het platteland zal voordoen. Het ministerie van LNV heeft aan het LEI gevraagd om een voorstudie uit te voeren om na te gaan hoe de bevolkingsontwikkeling op het platteland kan worden afgeleid van de PBL/CBS-prognose en te inventariseren welke vragen voor het LNV-domein eventuele veranderingen in de groei van de plattelandsbevolking met zich mee brengen. Om de bevolkingsontwikkeling in Nederland in een breder perspectief te zetten, wordt in dit rapport ook aandacht besteed aan bevolkingsprognoses voor de wereld, de EU-lidstaten en de EU-regio's.

Bij de totstandkoming werd dit rapport steeds bestempeld als 'voorstudie'. Het is de bedoeling van dit rapport om bevolkingsprognoses kort en bondig weer te geven en te vertalen naar de plattelandssituatie. Ook het slothoofdstuk draagt dit karakter: in grote lijnen worden de zorgen en kansen die met bevolkingskrimp samenhangen geschetst, en wordt aangegeven welke rol LNV daarbij kan spelen. Verder onderzoek kan dan op de bevindingen van deze voorstudie voortbouwen.

Hayo Haanstra (LNV-NLP) heeft dit onderzoek namens LNV begeleid. Wij zijn hem erkentelijk voor zijn nuttige aanwijzingen en suggesties. Ook willen wij Nico Bosma (LNV-NLP) en Floor Sera (LNV-DRZ) bedanken voor hun opmerkingen op een concept van dit rapport.

Dit onderzoek is gefinancierd door het BO-cluster Vitaal Landelijk Gebied, thema Plattelandsontwikkeling.

Prof.dr.ir. R.B.M. Huirne
Algemeen Directeur LEI

Samenvatting

Volgens de 'Regionale bevolkings-, allochtonen- en huishoudensprognose 2007-2025' (PBL/CBS, 2008) zal de bevolking in Nederland groeien van 16,4 mln. in 2007 tot 16,9 mln. in 2025. De resultaten van de PBL/CBS-prognose worden op een vrij hoog aggregatieniveau gepresenteerd, waardoor het niet duidelijk wordt welke bevolkingsontwikkeling zich op het platteland zal voordoen. In deze voorstudie zijn de resultaten van de prognose bewerkt om inzicht in de verwachte bevolkingsontwikkeling in Nederlandse plattelandsgemeenten tot 2025 te krijgen.

Nederland is niet het enige land in de wereld waar de bevolking de komende decennia zal toenemen. In deze voorstudie zullen we de prognoses voor de wereldbevolking en die voor de lidstaten en de regio's in de EU kort schetsen, om zo de bevolkingsontwikkeling in Nederland in een breder perspectief te kunnen plaatsen.

Onderzoeksvragen

1. Wijkt de bevolkingsprognose voor Nederland af van de bevolkingsprognose voor andere EU-lidstaten en de rest van de wereld?
2. Kan de bevolkingsprognose voor Nederland worden vertaald naar gemeenten ingedeeld naar de inwonersdichtheid om zo na te gaan wat er in de plattelandsgemeenten gebeurt?
3. Wijkt de bevolkingsprognose voor het Nederlandse platteland af van de bevolkingsontwikkeling in de afgelopen twee decennia?
4. Wijkt de bevolkingsprognose voor het Nederlandse platteland af van die in andere EU-landen?
5. Wijkt de bevolkingsprognose voor EU-regio's af van de bevolkingsontwikkeling in de afgelopen twee decennia?
6. Welke vragen roepen de bevolkingsprognoses voor het platteland op voor het LNV-domein (landbouw, recreatie en natuur)?

VN-prognose raamt toename wereldbevolking tot ruim 9 mld. in 2050

In 2007 beliep de totale wereldbevolking 6,7 mld. mensen, van wie 82% in de minder ontwikkelde landen woonde. Volgens de mediumvariant van de VN-bevolkingsprognose zal de wereldbevolking toenemen tot 9,2 mld. mensen in 2050. De bevolkingsgroei op de verschillende continenten verschilt nogal: Europa is het enige werelddeel waar de bevolking tussen 2007 en 2050 volgens de VN-

prognose zal afnemen (-0,2% p.j.), terwijl de bevolkingsgroei in Afrika in die periode wordt geschat op 1,7% per jaar. De verwachte bevolkingsgroei in Noord-Amerika, Latijns-Amerika, Azië en Oceanië ontloopt elkaar niet zoveel en komt in de periode 2007-2050 uit op zo'n 0,6-0,9% per jaar.

Bevolkingsgroei in de EU-lidstaten

Volgens de EUROPOP2004-prognose van Eurostat zal de bevolking in de EU27 stijgen van 519 mln. mensen in 2004 tot 527 mln. mensen in 2020 en daarna afnemen tot 498 mln. mensen in 2050. De bevolking in de EU15 groeit tussen 2004 en 2020, terwijl de bevolking in de NEU12 afneemt. In de jaren 2020-2050 neemt de bevolking in zowel de EU15 als de NEU12 af, maar het tempo van de bevolkingsdaling is in de EU15 veel lager (-0,1% p.j.) dan in de NEU12 (-0,4% p.j.). Ierland, Luxemburg, Zweden, Cyprus, en Malta wijken van dit beeld af: in die landen doet zich tot 2050 nog geen bevolkingskrimp voor.

Nederlandse bevolking wordt groter en grijzer

De Nederlandse bevolking groeit volgens de PBL/CBS-prognose van 16,4 mln. mensen in 2008 tot 16,9 mln. mensen in 2025. Dit komt neer op een groei van 0,2% per jaar. De vergrijzing zal toenemen, omdat de bevolking in de leeftijdsgroepen 0-20 jaar en 20-65 jaar daalt, terwijl het aantal ouderen (≥65 jaar) groeit. Naar verwachting stijgt het aandeel ouderen in de totale bevolking van 15% in 2008 naar 21% in 2025.

Verwachte bevolkingsgroei verschilt voor de Nederlandse provincies

De bevolking in Flevoland, Utrecht en Noord-Holland groeit naar verwachting veel sneller dan het landelijk gemiddelde en die in Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant, Gelderland veel langzamer dan het landelijk gemiddelde. De bevolkingsgroei in Zeeland, Zuid-Holland en Groningen bevindt zich de komende jaren dicht in de buurt van het landelijk gemiddelde. De bevolking in Friesland stabiliseert, terwijl Limburg de enige provincie is waar een daling van de bevolking wordt verwacht.

Bevolkingsgroei in plattelandsgemeenten lager dan in sterk verstedelijkte gemeenten

Om na te kunnen gaan of de bevolkingsprognose voor plattelandsgemeenten verschilt van niet-plattelandsgemeenten, hebben we de gemeenten op basis van hun bevolkingsdichtheid ingedeeld in drie groepen: minder verstedelijkte gemeenten, verstedelijkte gemeenten, en sterk verstedelijkte gemeenten. In alle provincies, met uitzondering van Flevoland, Noord-Holland en Zeeland, zien we

dat de bevolking in de groep van sterk verstedelijkte gemeenten tussen 2008 en 2025 toeneemt en die in de groep van minder verstedelijkte gemeenten afneemt, waarbij de bevolkingsgroei in de groep van verstedelijkte gemeenten vaak een middenpositie inneemt. Limburg wijkt van dit beeld af: in deze provincie daalt de bevolkingsgroei in de groep van sterk verstedelijkte gemeenten sneller dan die in de minder verstedelijkte gemeenten.

Binnen de groep van minder verstedelijkte gemeenten zijn er wel individuele gemeenten waar de bevolking tussen 2008 en 2025 toeneemt. Van de in totaal 443 Nederlandse gemeenten groeit de bevolking tussen 2008 en 2025 naar verwachting nog in 43% van de gemeenten: het gaat daarbij om 14 minder verstedelijkte gemeenten, 103 verstedelijkte gemeenten en 75 sterk verstedelijkte gemeenten.

Bevolkingsgroei in rurale en urbane provincies loopt niet erg uiteen

Door gemeentelijke herindelingen is het niet mogelijk om na te gaan of de bevolkingsprognose 2008-2025 voor minder verstedelijkte, verstedelijkte en sterk verstedelijkte gemeenten afwijkt van de bevolkingsontwikkeling in het verleden. Om na te gaan of de bevolkingsontwikkeling op het Nederlandse platteland in de afgelopen decennia afweek van de bevolkingsprognose 2008-2025 benaderen we het platteland daarom met behulp van de rurale typologie van de OESO. Deze typologie onderscheidt drie typen regio's: predominantly rural/overwegend ruraal, intermediate rural/beduidend ruraal, predominantly urban/overwegend urbaan. In Nederland zijn de drie noordelijke provincies, Flevoland en Zeeland volgens deze indeling als 'beduidend ruraal' geclassificeerd en de overige provincies als 'overwegend urbaan'. De bevolkingsgroei in beduidend rurale en overwegend urbane provincies in Nederland sinds 1980 loopt niet erg uiteen. Alleen Flevoland en Utrecht - die beide een betrekkelijk jonge bevolking hebben - vertonen een duidelijk hogere groei dan de overige provincies. De verwachte bevolkingsgroei tussen 2008 en 2025 ligt in beide groepen van provincies onder het groeiniveau van 1980-2008: de bevolking gaat in zowel rurale als urbane provincies langzamer groeien.

Volgens prognose in veel rurale regio's in EU15 nog bevolkingstoename

In de meeste EU-15 lidstaten was de bevolkingsgroei net als in Nederland in de beduidend rurale regio's in de periode 1995-2004 hoger dan in de twee andere groepen van regio's, met uitzondering van België, Ierland en het VK, waar de groei in de overwegend rurale regio's het hoogst was, en Spanje, Oostenrijk, Finland en Zweden, waar de bevolkingsgroei in de overwegend urbane regio's het hoogst was. Hoewel de bevolkingsgroei volgens de prognose in de periode

2004-2020 trager gaat verlopen, verandert dit patroon tussen de groepen van regio's niet, behalve in Spanje. Volgens de prognose kennen de meeste groepen van regio's in 2004-2020 nog een toename van de bevolking; dit geldt echter niet voor de overwegend rurale regio's in Denemarken, Duitsland, Griekenland, Italië, Portugal en Zweden.

In meeste regio's in nieuwe lidstaten bevolkingsdaling

Het beeld in de nieuwe lidstaten wijkt af van dat in de oude lidstaten. In de periode 1998-2004 liep de bevolking terug, waarbij de daling in de overwegend urbane en overwegend rurale regio's over het algemeen wat groter was dan die in de beduidend rurale regio's. Alleen op Malta en Cyprus en in Slovenië en Slowakije zijn er groepen regio's met een bevolkingstoename. De ontwikkeling van de bevolking volgens de prognose voor 2004-2020 wijkt weinig af van de groei in de jaren 1998-2004.

Bevolkingskrimp: zorgen en kansen

Verschijselen van krimp en vergrijzing gaan gepaard met selectieve waarneming en verwarrende conclusies in het publieke debat. Zo zouden er spookdorpen ontstaan, lokale voorzieningen verdwijnen, gemeente-inkomsten teruglopen, de economische groei en innovatie stagneren, de werkloosheid en de files oplossen en de milieudruk verminderen. Voor Nederland als geheel lijken de gevolgen van bevolkingskrimp niet zo groot te zijn, maar op lokaal en regionaal niveau kunnen zich wel ingrijpende veranderingen voordoen, vooral op de woningmarkt. Waar bestuurders geneigd zijn te denken in termen van groei, zal krimpbestrijding een natuurlijke reactie zijn, die zich bijvoorbeeld uit in het bouwen van woningen voor nieuwe bewoners. Als omliggende gemeenten dezelfde strategie volgen, zal dit leiden tot onderlinge concurrentie en onrendabele investeringen. Verstandiger lijkt het om een denkomslag te maken en het krimpproces te accommoderen, vooral in situaties waarin sprake is van regionale krimp. Een regionale samenwerking van alle betrokkenen is daarbij zinvol.

Eind 2009 heeft de Raad voor het Landelijk Gebied het advies *Kansen voor een krimpend platteland* uitgebracht, waarin hij stelt dat de bevolkingsontwikkeling op het platteland tot een fundamentele herijking van het plattelandsbeleid noopt. De Raad denkt aan een golf van nieuwe landinrichting gericht op de functies wonen en recreëren. Het ministerie van LNV zou volgens de Raad de demografische omslag op het platteland op de agenda moeten zetten en via onderzoek en stimuleringsbeleid de kansen van bevolkingskrimp voor het platteland definiëren en benutten.

Summary

Population developments in rural areas, 1980-2025; Prestudy

The total Dutch population will increase from 16.4 million inhabitants in 2007 to 16.9 million in 2025 according to the 'Regional population, immigrant and household projection 2007-2025' (PBL/CBS, 2008). As the results of this projection are presented at a rather highly aggregated level, the projection does not provide insight into population developments in rural areas. In this prestudy, the projection data are processed in order to show population developments in Dutch rural municipalities till 2025.

The Netherlands is not the only country with a population increase in the decades to come. In this prestudy, we will discuss projections for the world population and population in the EU Member States and regions in order to put the development of the Dutch population into a broader perspective.

Research questions

1. Does the population projection for the Netherlands deviate from the population projection for other EU member states and the rest of the world?
2. Can the population projection for the Netherlands be calculated at the level of municipalities grouped according to population density in order to explore what is happening in rural municipalities?
3. Does the population projection for rural areas in the Netherlands deviate from the population development over the last two decades?
4. Does the population projection for rural areas in the Netherlands deviate from that of other EU countries?
5. Does the population projection for EU regions deviate from the population development over the last two decades?
6. What issues does the population projection for rural areas bring up in relation to topics falling under the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality (LNV)?

World population will rise to more than 9 billion by 2050 according to a UN projection.

In 2007 the total world population was 6.7 billion people, 82% of whom lived in less developed countries. According to the medium variant in the UN population projection, the world population will have increased to 9.2 billion people in 2050. The rate of population growth differs on different continents. Europe is the only region where the population will decrease between 2007 and 2050 (-0.2% per annum according to the UN projection), while the rate of growth for the population of Africa is estimated at 1.7% per annum for the same period. The expected rate of population growth is roughly the same in North America, Latin America, Asia and Oceania and amounts to around 0.6-0.9% per annum for the period 2007-2050.

Population growth in the EU member states

According to the projection given by Eurostat in their study EUROPOP2004, the population in the EU-27 will increase from 519 million in 2004 to 527 million in 2020, and will then decrease to 498 million in 2050. The population in the EU-15 is expected to grow between 2004 and 2020, while the population in the NMS-12 (new member states) will decrease. In the period 2020-2050 the population in both the EU-15 and the NMS-12 will decrease, but the rate of decrease will be much slower in the EU-15 (-0.1% per annum) than in the NMS-12 (-0.4% per annum). Ireland, Luxemburg, Sweden, Cyprus and Malta deviate from this picture, as these countries will show no population decrease up to 2050.

Dutch population will increase and age

According to the joint projection by the Netherlands Environmental Assessment Agency (PBL) and Statistics Netherlands (CBS), the Dutch population will increase from 16.4 million people in 2008 to 16.9 million in 2025. This amounts to a rate of growth of 0.2% per annum. Ageing will increase, because the population of the age groups 0-20 years and 20-65 years will decrease, while the number of elderly people (65 and older) will increase. The number of elderly people in the entire population is expected to increase from 15% in 2008 to 21% in 2025.

Expected population growth differs between Dutch provinces

The population in the provinces of Flevoland, Utrecht and North Holland is expected to grow faster than the national average; and the population in the provinces of Drenthe, Overijssel, North Brabant and Gelderland will grow slower than the national average. The rate of population increase in Zeeland, South Holland

and Groningen will be close to the national average in the coming years. The population in Friesland will stabilise, while Limburg is the only province where it is expected that the population will decrease.

Population growth in less urbanised municipalities lags behind strongly urbanised municipalities

In order to explore whether the population projection for rural municipalities differs from that for urban municipalities, we have made a typology of municipalities derived from population density: less urbanised municipalities, urbanised municipalities and strongly urbanised municipalities. In all Dutch provinces, apart from Flevoland, Noord-Holland and Zeeland, population in the strongly urbanised municipalities will increase in the period 2008-2025, whereas population declines in the less urbanised municipalities, the urbanised municipalities taking a population growth in-between. Limburg deviates from this pattern: population decline in the group of strongly urbanised municipalities exceeds that in the group of less urbanised municipalities.

Nevertheless, within the group of less urbanised municipalities there are a number of individual municipalities which show population increase. Out of the 443 Dutch municipalities, 43% of the municipalities are expected to experience population increase in the period 2008-2025. This group includes 14 less urbanised municipalities, 103 urbanised municipalities and 75 strongly urbanised municipalities.

No great difference in population growth in rural and urban provinces

Because of the reorganisation of the municipal boundaries, it is not possible to ascertain whether the population projection for less urbanised, urbanised, and strongly urbanised municipalities over the period 2008-2025 deviates from the population development in the past. In order to determine whether the population development in Dutch rural areas over the past decades deviates from the population projection for 2008-2025, we will examine these rural areas with the help of the OECD rural typology. This typology makes a distinction between three types of regions: predominantly rural, intermediate rural, and predominantly urban. In the Netherlands, the three northern provinces, together with Flevoland and Zeeland, are classified as 'intermediate rural', while the other provinces are classified as 'predominantly urban'. The rate of population growth since 1980 in intermediate rural provinces in the Netherlands does not differ much from that in predominantly urban Dutch provinces in the same period. Only Flevoland and Utrecht, both of which have a relatively young population, show a clearly higher rate of growth than the other provinces. The expected

population growth between 2008 and 2025 is lower than the population growth for 1980-2008 for both groups of provinces. That is to say, the population will grow more slowly in both intermediate rural and urban provinces.

Projection indicates that population will increase in many rural regions in EU-15

In most EU-15 member states, as in the Netherlands, the rate of population growth in the period 1995-2004 was higher in intermediate rural regions than in the two other groups of regions. Countries forming exceptions to this are Belgium, Ireland, and the UK, where population growth was strongest in the predominantly rural regions; and Spain, Austria, Finland, and Sweden, where population growth was strongest in the predominantly urban regions. Although the population growth will be slower in the period 2004-2020 according to the projection, this will not change the pattern between the groups of regions, except in Spain. According to the projection, most groups of regions will show a population increase in 2004-2020; however, this is not the case for the predominantly rural regions in Denmark, Germany, Greece, Italy, Portugal, and Sweden.

Most regions in new member states show population decrease

The situation in the new member states deviates from that in the older member states. The population decreased in the period 1998-2004, and in general the decrease in the predominantly urban and predominantly rural regions was somewhat greater than in the intermediate rural regions. Only Malta, Cyprus, Slovenia and Slovakia show groups of regions with an increase in population. According to the projection, the population development for the period 2004-2020 does not deviate much from the rate of growth shown in the period 1998-2004.

Shrinking population: concerns and opportunities

The phenomena of population decrease and ageing are often accompanied by selective observation and confusing conclusions in the public debate. It is claimed that ghost towns will arise, local amenities will disappear, municipal incomes will decline, economic growth and innovation will stagnate, unemployment and traffic jams will disappear, and the pressure on the environment will be reduced. For the Netherlands as a whole, the consequences of population decrease do not appear to be all that severe, but drastic changes could occur on a local and regional level, particularly in the housing market. Where administrators and politicians are used to thinking in terms of growth, the normal reaction is to try to combat population decrease, such as by building homes in order

to attract new residents. If neighbouring municipalities follow the same strategy, this will lead to competition and investments which are not cost-effective. It would seem to make more sense to change the way of thinking and to try to accommodate the decrease, particularly in cases of region-wide decrease. In such a situation, regional cooperation among all parties concerned is worthwhile.

In late 2009, the Dutch advisory council Raad voor het Landelijk Gebied (Rural Areas Council) published the report *Kansen voor een krimpend platteland* (Opportunities for a shrinking countryside), in which it states that the population development in rural areas impels a fundamental redirection of rural policies. The Council suggests a wave of new land planning focused on accommodation and recreation. The Council further suggests that the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality (LNV) should make demographic changes in rural areas a point on their agenda, and by means of research and incentives policies should define and utilise the opportunities presented by population decrease.

1 Inleiding

In de onlangs verschenen *Regionale bevolkings-, allochtonen- en huishoudensprognose 2007-2025* (PBL/CBS, 2008) worden ontwikkelingen op het gebied van bevolking, allochtonen en huishoudens geschetst voor de Nederlandse gemeenten. Volgens de prognose zal de bevolking in Nederland groeien van 16,4 mln. in 2007 tot 16,9 mln. in 2025. Deze bevolkingsgroei is echter niet evenredig over alle gemeenten verspreid; binnen alle provincies (met uitzondering van Flevoland) zijn er gemeenten waar de bevolking tussen 2007 en 2025 naar verwachting zal afnemen. De resultaten van de PBL/CBS-studie worden op een vrij hoog aggregatieniveau gepresenteerd, waardoor het niet duidelijk wordt welke bevolkingsontwikkeling zich op het platteland zal voordoen. Het ministerie van LNV heeft aan het LEI gevraagd om een voorstudie uit te voeren om na te gaan hoe de bevolkingsontwikkeling op het platteland kan worden afgeleid van de PBL/CBS-prognose en te inventariseren welke vragen voor het LNV-domein eventuele veranderingen in de groei van de plattelandsbevolking met zich mee brengen. Door de PBL/CBS-data per gemeente te rangschikken naar de mate van verstedelijking, hopen we in deze voorstudie inzicht te krijgen in de verwachte bevolkingsontwikkeling in Nederlandse plattelandsgemeenten tot 2025.

Nederland is niet het enige land in de wereld waar de bevolking de komende decennia zal toenemen. Uit een VN-prognose (VN, 2007) blijkt dat de wereldbevolking naar verwachting zal toenemen van 6,7 mld. mensen in 2007 tot 9,2 mld. mensen in 2050. Eurostat (2007) heeft bevolkingsprognoses voor EU-regio's tot 2030 gemaakt. Uit deze prognoses kan de bevolkingsontwikkeling in urbane en plattelandsregio's worden afgeleid. In deze voorstudie zullen we de prognoses voor de wereldbevolking en die voor de lidstaten en de regio's in de EU kort schetsen, om zo de bevolkingsontwikkeling in Nederland in een breder perspectief te kunnen plaatsen.

Onderzoeksvragen

In deze voorstudie zullen de volgende vragen worden beantwoord:

1. Wijkt de bevolkingsprognose voor Nederland af van de bevolkingsprognose voor andere EU-lidstaten en de rest van de wereld?
2. Kan de bevolkingsprognose voor Nederland worden vertaald naar gemeenten ingedeeld naar de inwonersdichtheid om zo na te gaan wat er in de plattelandsgemeenten gebeurt?

3. Wijkt de bevolkingsprognose voor het Nederlandse platteland af van de bevolkingsontwikkeling in de afgelopen twee decennia?
4. Wijkt de bevolkingsprognose voor het Nederlandse platteland af van die in andere EU-landen?
5. Wijkt de bevolkingsprognose voor EU-regio's af van de bevolkingsontwikkeling in de afgelopen twee decennia?
6. Welke vragen roepen de bevolkingsprognoses voor het platteland op voor het LNV-domein (landbouw, recreatie en natuur)?

Opbouw van de voorstudie

De opbouw van deze voorstudie is als volgt. In hoofdstuk 2 bespreken we de VN-prognose voor de groei van de wereldbevolking tot 2050. In hoofdstuk 3 behandelen we Eurostat-prognoses voor de verwachte bevolkingsgroei in de oude en nieuwe EU-lidstaten tot 2050. In hoofdstuk 4 richten we de blik op de PBL/CBS-prognose voor de groei van de Nederlandse bevolking tot 2025. In dat hoofdstuk gaan we ook in op de verwachte bevolkingsgroei in plattelandsgemeenten. In hoofdstuk 5 maken we een vergelijking van de bevolkingsontwikkeling in rurale en urbane regio's in Nederland en in andere EU-lidstaten. In hoofdstuk 6 volgt een aantal slotopmerkingen over bevolkingsgroei en -krimp, en inventariseren we welke vragen de bevolkingsprognoses voor het platteland voor het LNV-domein oproepen.

2 Bevolkingsgroei in de wereld

In dit hoofdstuk wordt de verwachte bevolkingsgroei in de wereld in de periode 2007-2050 behandeld. Daarvoor maken we gebruik van de mediumvariant¹ van de VN-bevolkingsprognose (VN, 2007).

VN-prognose raamt toename wereldbevolking tot ruim 9 mld. in 2050

In 2007 beliep de totale wereldbevolking 6,7 mld. mensen (tabel 2.1), waarvan 82% in de minder ontwikkelde landen woonden (VN, 2007). Volgens de mediumvariant van de VN-bevolkingsprognose zal de wereldbevolking toenemen tot 9,2 mld. mensen in 2050. Omdat de bevolking in de minder ontwikkelde landen sneller groeit dan in de ontwikkelde landen, zal het aandeel van de minder ontwikkelde landen in het wereldtotaal dan naar schatting 86% bedragen.

Europa enige continent met bevolkingsdaling

De bevolkingsgroei op de verschillende continenten verschilt nogal: Europa is het enige werelddeel waar de bevolking tussen 2007 en 2050 volgens de VN-prognose zal afnemen (-0,2% p.j.), terwijl de bevolkingsgroei in Afrika in die periode wordt geschat op 1,7% per jaar (tabel 2.1). De verwachte bevolkingsgroei in Noord-Amerika, Latijns-Amerika, Azië en Oceanië ontloopt elkaar niet zoveel en komt in de periode 2007-2050 uit op zo'n 0,6-0,9% per jaar.

Fertiliteit daalt en levensverwachting stijgt

Bevolkingsgroei is de resultante van de natuurlijke bevolkingsgroei (verschil geboorten en overledenen) en migratie. De natuurlijke bevolkingsgroei hangt samen met het fertiliteitscijfer (aantal kinderen per vrouw) en de levensverwachting. Het fertiliteitscijfer in de periode 2005-2010 voor de wereld als geheel wordt op 2,55 geschat, waarbij het varieert van 1,45 in Europa tot 4,67 in Afrika² (tabel 2.1). Volgens de VN-prognose daalt het wereldfertiliteitscijfer tot 2,02 in 2050. Deze daling doet zich voor op alle continenten, behalve in Europa, waar het fertiliteitscijfer naar verwachting stijgt tot 1,76 in 2050. De levensverwachting van de gemiddelde wereldburger neemt volgens de prognose toe van 67 jaar in de periode 2005-2010 tot 75 jaar in de periode 2045-2050. De le-

---

¹ De VN werkt met vier prognosevarianten, waarbij de verwachte bevolkingsomvang in de wereld in 2050 varieert van 7,8 mld. tot 11,9 mld. mensen. De mediumvariant veronderstelt een iets dalend fertiliteitscijfer tot 2050.

² Het reproductieniveau van de bevolking vereist een fertiliteit van 2,1 kind per vrouw.

vensverwachting in Afrika en Azië is het laagst en die in Europa, Noord-Amerika en Oceanië het hoogst. Schattingen van de migratie wijzen uit dat er tussen 2010 en 2050 jaarlijks circa 2,2 mln. mensen Azië, Latijns-Amerika en Afrika zullen verlaten en zich vestigen in Noord-Amerika, Europa en Oceanië.

Tabel 2.1		Prognose van de wereldbevolking, 2007-2050 (medium-variant)						
		Wereld	Europa	Noord-Amerika	Latijns-Amerika	Afrika	Azië	Oceanië
Bevolking (mln.)	2007	6.671	731	339	572	965	4.030	34
	2050	9.191	664	445	769	1.998	5.266	49
Absolute toename bevolking (mln.)	2007-2050	2.520	-67	106	197	1.033	1.236	15
Groei (% p.j.)	2007-2050	0,75	-0,22	0,63	0,69	1,71	0,62	0,85
Aandeel in de totale wereldbevolking (%)	2007	100	11	5	9	14	60	1
	2050	100	7	5	8	22	57	1
Fertiliteit (aantal kinderen per vrouw)	2005-2010	2,6	1,5	2,0	2,4	4,7	2,3	2,3
	2045-2050	2,0	1,8	1,9	1,9	2,5	1,9	1,9
Bevolking, 14 jaar en jonger (%)	2005	28	16	21	30	41	28	25
	2050	20	15	17	18	28	18	18
Bevolking, 60 jaar en ouder (%)	2005	10	21	17	9	5	9	14
	2050	22	35	27	24	10	24	25
Levensverwachting (jaar)	2005-2010	67	75	79	73	53	69	75
	2045-2050	75	81	83	80	66	77	81
Nettomigratie (1.000 personen p.j.)	2010-2050	0	800	1.300	-590	-390	-1.220	100

Bron: VN (2007); bewerking LEI.

Verhouding jongeren/ouderen verandert

Door het teruglopende fertiliteitscijfer en de stijgende levensverwachting verandert de samenstelling van de bevolking: er komen relatief minder jongeren en meer ouderen. Het aandeel van jongeren (0-14 jaar) in de totale wereldbevolking daalt van 29% in 2005 tot 20% in 2050, terwijl het aandeel 60-plussers toeneemt van 10% tot 22% (tabel 2.1). Afrika heeft relatief veel jongeren en weinig ouderen; Europa daarentegen kent het laagste aandeel jongeren en het hoogste aandeel ouderen. De beroepsbevolking (15-59 jaar)¹ in Europa daalt daardoor van 64% in 2005 tot 51% in 2050, en wordt daarmee het laagst van alle werelddelen.

¹ De VN hanteert in de prognose 15-59 jaar als begrenzing voor de beroepsbevolking; andere begrenzings, zoals 15-64 jaar of 20-64 jaar, zijn ook gangbaar.

3 Bevolkingsgroei in de EU-lidstaten

In het vorige hoofdstuk werd de bevolkingsprognose voor Europa als werelddeel besproken. In dit hoofdstuk kijken we naar de bevolkingsontwikkeling in de afzonderlijke EU-lidstaten. Daarvoor maken we gebruik van de basisvariant van de EUROPOP2004-prognose van Eurostat (2006) voor de periode 2005-2050. Volgens deze prognose zal de bevolking in de EU27 van 519 mln. mensen in 2004 stijgen tot 527 mln. mensen in 2020 en daarna afnemen tot 498 mln. mensen in 2050. Naast de basisvariant onderscheidt Eurostat nog zes andere varianten. Om de prognose in een historisch perspectief te plaatsten, geven we ook een overzicht van de bevolkingsontwikkeling in de EU-lidstaten van 1980-2004 (tabel 3.1).

Beeld bevolkingsontwikkeling EU15 1980-2050:

1. De bevolkingsgroei vlakt na de periode 1980-1995 af, behalve in België, Denemarken, Spanje, Ierland, Italië, Luxemburg en Portugal. In deze landen ligt de bevolkingsgroei in de periode 1995-2004 iets boven die in de periode daarvoor.
2. Tussen landen verschilt het niveau van de bevolkingsgroei in de jaren 1995-2004 nogal: van 0,1% in Duitsland tot 1,4% in Ierland.
3. In de jaren 2004-2020 is er op nationaal niveau nog geen sprake van een daling van de bevolking, al komt het groeiniveau wel heel dicht bij nul te liggen, zoals in Italië en Duitsland.
4. In de periode 2020-2050 wordt de bevolkingsgroei in de meeste EU15-landen negatief, behalve in Ierland, Luxemburg, Zweden, Frankrijk, Nederland, het VK en België.
5. Het omslagjaar, waarin de bevolking begint te krimpen, varieert en valt in de periode:
  - 2020-2030: Duitsland, Griekenland, Italië, Spanje en Portugal;
  - 2031-2040: België, Denemarken, Finland, Nederland en Oostenrijk;
  - 2041-2050: Frankrijk en het VK;
  - In Ierland, Luxemburg en Zweden doet zich tot 2050 nog geen krimp van de bevolking voor.

Beeld bevolkingsontwikkeling NEU12 1998-2050

1. Om te voorkomen dat de groeivoet te veel wordt verstoord door heftige aanpassingen in de eerste jaren na het einde van het communistische regime, laten we de periode waarover we de groeivoet berekenen, beginnen in 1998.
2. In de jaren 1998-2004 hebben alle nieuwe lidstaten, met uitzondering van Cyprus, Malta en Slovenië, een negatieve bevolkingsgroei, die varieert van -0% per jaar in Hongarije tot -1% in Bulgarije.
3. De negatieve bevolkingsgroei zet zich door in de perioden 2004-2020 en 2020-2050. Op Cyprus en Malta blijft de bevolking echter in beide perioden groeien; in Slovenië begint de bevolking na 2020 te dalen.
4. In de meeste nieuwe lidstaten verloopt de bevolkingsafname in de jaren 2020-2050 sneller dan in de periode 2004-2020. In de Baltische Staten daalt de bevolking in de jaren 2020-2050 echter minder sterk dan in de jaren daarvoor.

Vergelijking bevolkingsontwikkeling EU15 en NEU12

De bevolking in de EU15 groeit tussen 2004 en 2020, terwijl de bevolking in de NEU12 afneemt. In de jaren 2020-2050 neemt de bevolking in zowel de EU15 als de NEU12 af, maar het tempo van de bevolkingsdaling is in de EU15 veel lager (-0,1% p.j.) dan in de NEU12 (-0,4% p.j.).

Wijkt de bevolkingsprognose voor Nederland af van andere landen?

Volgens de VN-prognose zal de bevolking in Europa de komende decennia afnemen (tabel 2.1). Uit de Eurostat-prognose blijkt dat de bevolkingsdaling zich niet in alle EU-lidstaten voor zal doen (tabel 3.1). In de EU15-lidstaten (met uitzondering van Duitsland), op Cyprus, Malta en in Slovenië zal de bevolking tot 2020 naar verwachting nog iets groeien. Daarna vindt er op een zeker moment in de periode 2020-2050 een omslag van groei naar krimp van de bevolking plaats, behalve in Ierland, Luxemburg, Zweden, Cyprus, en Malta. Die omslag wordt in Nederland omstreeks 2040 verwacht. Nederland hoort qua bevolkingsprognose bij de groep van EU-lidstaten met de hoogste verwachte bevolkingsgroei tussen 2004 en 2050. De andere landen in die groep zijn Ierland, Luxemburg, Zweden, Frankrijk, het VK, Cyprus en Malta.

Tabel 3.1 Bevolkingsontwikkeling in de EU27-lidstaten, 1980-2050

	Bevolking (* 1.000)					Groei (% p.a.)				
	1980	1995	2004	prognose		1980-1995	1995-2004		2004-2050	
				2020	2050		2020	2050	2020	2050
Ierland	3.401	3.601	4.069	4.804	5.533	0,38	1,36	1,04	0,47	
Luxemburg	365	409	453	522	644	0,76	1,15	0,90	0,70	
Spanje	37.444	39.387	42.692	45.944	43.201	0,34	0,90	0,46	-0,21	
Zweden	-	8.838	8.994	9.595	10.221	-	0,19	0,41	0,21	
Frankrijk	53.859	59.463	62.445	66.271	68.493	0,66	0,55	0,37	0,11	
Nederland	14.148	15.459	16.282	17.236	17.434	0,59	0,58	0,36	0,04	
VK	56.314	58.606	59.880	63.171	64.569	0,27	0,24	0,33	0,07	
Oostenrijk	-	7.948	8.173	8.503	8.277	-	0,31	0,25	-0,09	
België	9.859	10.137	10.421	10.816	10.933	0,19	0,31	0,23	0,04	
Finland	-	5.108	5.228	5.413	5.225	-	0,26	0,22	-0,12	
Griekenland	9.643	10.634	11.062	11.449	10.652	0,65	0,44	0,22	-0,24	
Portugal	9.766	10.030	10.502	10.799	10.036	0,18	0,51	0,17	-0,24	
Denemarken	5.123	5.228	5.405	5.533	5.438	0,14	0,37	0,15	-0,06	
Italië	56.416	56.846	58.175	58.591	52.980	0,05	0,26	0,04	-0,34	
Duitsland	61.566	81.678	82.516	82.552	74.534	1,90	0,11	0,00	-0,34	
EU12	317.905	351.479	363.901	377.689	364.448	0,67	0,39	0,23	-0,12	
EU15	317.905	373.373	386.296	401.200	388.170	1,08	0,38	0,24	-0,11	

Tabel 3.1 Bevolkingsontwikkeling in de EU27-lidstaten, 1980-2050 (vervolg)

	Bevolking (* 1.000)				Groei (% p.a.)			
	1998	2004	prognose		1998-2004	2004-2020	2020-2050	2050
			2020	2050				
Cyprus	679	740	877	988	1,44	1,07	0,40	
Malta	378	401	456	510	1,02	0,80	0,38	
Slovenië	1.983	1.997	2.017	1.901	0,12	0,06	-0,20	
Slowakije	5.391	5.382	5.273	4.739	-0,03	-0,13	-0,36	
Polen	38.666	38.182	37.059	33.662	-0,21	-0,19	-0,32	
Tsjechië	10.295	10.216	9.907	8.899	-0,13	-0,19	-0,36	
Hongarije	10.114	10.107	9.685	8.906	-0,01	-0,27	-0,28	
Estland	1.386	1.349	1.247	1.125	-0,45	-0,49	-0,34	
Litouwen	3.549	3.436	3.173	2.872	-0,54	-0,50	-0,33	
Letland	2.410	2.313	2.110	1.868	-0,68	-0,57	-0,41	
NEU10	74.850	74.124	71.802	65.470	-0,16	-0,20	-0,31	
Roemenië	22.503	21.685	20.317	17.105	-0,62	-0,41	-0,57	
Bulgarije	8.257	7.781	6.779	5.081	-0,98	-0,86	-0,96	
NEU12	105.610	103.590	98.898	87.657	-0,32	-0,29	-0,40	
EU25	481.841	489.885	500.098	475.827	0,28	0,13	-0,17	
EU27	512.600	519.351	527.194	498.014	0,22	0,09	-0,19	

Bron: Eurostat; bewerking LEI.

4 Bevolkingsgroei in Nederland

In dit hoofdstuk komt de verwachte bevolkingsontwikkeling in de provincies en gemeenten in Nederland in de periode 2008-2025 aan de orde. Daarvoor maken we gebruik van de 'Regionale bevolkings-, allochtonen- en huishoudensprognose 2007-2025' van het PBL/CBS (2008). Deze prognose is gemaakt met het model PEARL (Projection population Events At Regional Level), dat de ontwikkeling van de bevolking en het aantal huishoudens geïntegreerd voorspelt. De verwachte bevolkingsontwikkeling wordt daarin afgeleid van veronderstellingen over geboorte, sterfte, buitenlandse migratie en verhuizingen. Vervolgens wordt de berekende bevolking uitgesplitst naar alleenstaanden, samenwonenden, eenouders en overige personen, om het aantal huishoudens te kunnen schatten. In dit hoofdstuk schenken we achtereenvolgens aandacht aan de bevolkingsgroei in de Nederlandse provincies, de leeftijdsopbouw van de bevolking, de samenstelling van de bevolking naar autochtonen en allochtonen, het aantal huishoudens en verschillen in bevolkingsgroei tussen stad en platteland.

Verwachte bevolkingsgroei verschilt voor de Nederlandse provincies

De Nederlandse bevolking groeit volgens de PBL/CBS-prognose van 16,4 mln. mensen in 2008 tot 16,9 mln. mensen in 2025 (tabel 4.1). Dit komt neer op een groei van 0,2% per jaar. De bevolking in Flevoland, Utrecht en Noord-Holland groeit naar verwachting veel sneller en die in Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant, Gelderland veel langzamer dan het landelijk gemiddelde. De bevolkingsgroei in Zeeland, Zuid-Holland en Groningen bevindt zich de komende jaren dicht in de buurt van het landelijk gemiddelde. De bevolking in Friesland stabiliseert, terwijl Limburg de enige provincie is waar een daling van de bevolking wordt verwacht.

Zeeland, Drenthe en Limburg sterkst vergrijsde provincies

Tussen 2008 en 2025 zal het aantal jongeren (0-<20 jaar) in Nederland met 0,3 mln. en het aantal personen in de leeftijdscategorie 20-65 jaar met 0,4 mln. afnemen, terwijl het aantal ouderen (≥ 65 jaar) zal toenemen met 1,2 mln. (tabel 4.2). Tegenover een groeiend aantal 'inactieven' op de arbeidsmarkt komt dus een kleiner wordende beroepsbevolking te staan. Flevoland en Groningen zijn de enige provincies waar het aantal jongeren tussen 2008 en 2025 stabiel blijft; in Noord-Holland blijft het aantal mensen tussen 20-65 jaar gelijk, terwijl de omvang van deze groep in Utrecht en Flevoland iets groter wordt. Door de groei

Tabel 4.1 Bevolkingsontwikkeling in de Nederlandse provincies, 2008-2025

	2008 (mln.)	2025 (mln.) (prognose)	Absolute toename 2008-2025 (1.000)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Flevoland	0,38	0,45	71,1	1,01
Utrecht	1,20	1,32	120,2	0,57
Noord-Holland	2,63	2,81	178,2	0,39
Zeeland	0,38	0,39	12,5	0,19
Zuid-Holland	3,46	3,56	104,7	0,18
Groningen	0,57	0,59	16,0	0,16
Drenthe	0,49	0,50	10,0	0,12
Overijssel	1,12	1,13	16,0	0,08
Noord-Brabant	2,42	2,44	25,7	0,06
Gelderland	1,97	1,99	11,3	0,03
Friesland	0,64	0,64	0,4	0,00
Limburg	1,12	1,06	-60,8	-0,33
<i>Nederland</i>	16,38	16,88	505,4	0,18

Bron: CBS; bewerking LEI.

van het aantal ouderen neemt de vergrijzing in Nederland toe: het aandeel 65-plussers in de bevolking stijgt van 15% in 2008 naar 21% in 2025 (tabel 4.3). In Zeeland, Drenthe en Limburg is in 2025 één op de vier inwoners ouder dan 65. In Friesland, Gelderland, Noord-Brabant, Overijssel, Groningen, Zuid- en Noord-Holland ligt het aandeel 65-plussers in de bevolking dicht tegen het nationaal gemiddelde aan, terwijl dit aandeel in Utrecht (19%) en Flevoland (18%) wat lager is.

Regionale verspreiding vergrijzing 2007 en 2025 gelijk

De ruimtelijke spreiding van de vergrijzing over de Nederlandse gemeenten is ongelijk (PBL/CBS, 2008). Veel grensgemeenten hebben een relatief hoog aantal ouderen, doordat de jongeren voor studie en werk naar de steden trekken. Gemeenten in het Gooi en de Vechtstreek met een aantrekkelijk landschap en hoge huizenprijzen zijn in trek bij kapitaalkrachtige ouderen. Ook gemeenten als Rozendaal, Heemstede en Wassenaar met relatief hoge huizenprijzen kennen een sterke vergrijzing. Studentensteden als Groningen, Delft, Wageningen en Leiden hebben daarentegen een hoog aandeel jongeren. Ook in de vier grote

Tabel 4.2 Bevolking naar leeftijdscategorie in de Nederlandse provincies, 2008-2025 (mln.)

	2008			2025 (prognose)			Absolute toename 2008-2025		
	0-<20	20-<65	≥65	0-<20	20-<65	≥65	0-<20	20-<65	≥65
Zuid-Holland	0,83	2,13	0,50	0,77	2,05	0,74	-0,06	-0,08	0,24
Noord-Holland	0,61	1,64	0,37	0,59	1,65	0,57	-0,02	0,00	0,20
Noord-Brabant	0,58	1,48	0,36	0,51	1,39	0,54	-0,07	-0,09	0,18
Gelderland	0,48	1,20	0,29	0,41	1,13	0,44	-0,07	-0,06	0,15
Utrecht	0,30	0,74	0,16	0,29	0,77	0,26	-0,01	0,03	0,10
Overijssel	0,28	0,67	0,16	0,26	0,64	0,24	-0,03	-0,03	0,07
Limburg	0,25	0,69	0,19	0,21	0,59	0,26	-0,04	-0,09	0,07
Flevoland	0,11	0,23	0,04	0,12	0,25	0,08	0,00	0,02	0,05
Friesland	0,16	0,39	0,10	0,14	0,36	0,14	-0,02	-0,02	0,04
Drenthe	0,12	0,29	0,08	0,10	0,27	0,12	-0,01	-0,02	0,04
Groningen	0,13	0,36	0,09	0,12	0,34	0,12	0,00	-0,02	0,04
Zeeland	0,09	0,22	0,07	0,08	0,21	0,10	-0,01	-0,01	0,03
Nederland	3,94	10,03	2,41	3,60	9,67	3,62	-0,33	-0,37	1,21

Bron: CBS; bewerking LEI.

steden is de vergrijzing lager dan het landelijk gemiddelde: enerzijds doordat het suburbanisatieproces leidt tot het wegtrekken van veel stedelingen van middelbare leeftijd naar de omliggende randgemeenten, en anderzijds door het relatief grote aantal niet-westerse allochtone inwoners, die over het algemeen jonger zijn dan de autochtone bevolking. Omdat de patronen van de ruimtelijke verspreiding van de vergrijzing volgens het PBL/CBS niet zullen veranderen tussen 2007 en 2025, zal de regionale verspreiding van de vergrijzing in 2025 naar verwachting gelijk zijn aan die in 2007.

	Leeftijdsofbouw in de Nederlandse provincies, 2008-2025 (%)					
	2008	2025 (prognose)	2008	2025 (prognose)	2008	2025 (prognose)
	0-<20	0-<20	20-<65	20-<65	≥65	≥65
Zeeland	24	22	59	54	18	25
Drenthe	24	21	59	54	17	25
Limburg	22	19	61	56	17	25
Friesland	25	21	60	56	16	22
Gelderland	24	21	61	57	15	22
Noord-Brabant	24	21	61	57	15	22
Overijssel	25	23	60	56	15	21
Groningen	22	21	63	58	15	21
Zuid-Holland	24	22	61	58	14	21
Noord-Holland	23	21	63	59	14	20
Utrecht	25	22	62	58	13	19
Flevoland	30	26	61	56	10	18
Nederland	24	21	61	57	15	21

Bron: CBS; bewerking LEI.

Groeiend aandeel allochtonen in de Nederlandse bevolking

De natuurlijke bevolkingsgroei zal naar verwachting dalen van zo'n 40.000 mensen in 2007 naar circa 10.000 mensen in 2025 (PBL/CBS, 2008). Het migratiesaldo zal waarschijnlijk toenemen tot ongeveer 10.000 mensen in 2025, zowel door een toenemende vraag naar arbeidsmigranten als een terugkeer van eerder uit Nederland vertrokken emigranten. Verder breidt de allochtone bevolking zich uit door natuurlijke aanwas. Eén en ander leidt tot een groeiend aandeel allochtonen in de Nederlandse bevolking: het stijgt van 20% in 2007 naar 23% in 2025 (tabel 4.5). Allochtonen kunnen worden onderverdeeld in niet-westerse allochtonen (afkomstig uit Turkije, Afrika, Latijns-Amerika of Azië (met uitzondering van Indonesië en Japan)) en westerse allochtonen (overige allochtonen). Van de 3,8 mln. allochtonen die naar verwachting in 2025 in Nederland wonen, zijn er 1,6 mln. van westerse afkomst en 2,2 mln. van niet-westerse afkomst (tabel 4.4). Relatief gezien hebben Noord- en Zuid-Holland en Flevoland, waar drie op de tien inwoners allochtoon is, de grootste allochtone bevolking. Het gaat in die provincies vooral om allochtonen van niet-westerse afkomst. In de drie noordelijk provincies woont relatief het laagste aandeel allochtonen. Voor Nederland

Tabel 4.4 Bevolking naar autochtonen en allochtonen in de Nederlandse provincies, 2008-2025 (* 1.000)

	2008				2025 (prognose)			
	au- toch- toon	alloch- toon	waarvan		au- toch- toon	alloch- toon	waarvan	
			wes- ters	niet- westers			wes- ters	niet- westers
Zuid-Holland	2.551	908	322	587	2.528	1.036	412	624
Noord-Holland	1.927	700	280	420	1.968	837	361	476
Noord-Brabant	2.044	373	189	184	1.977	466	212	255
Gelderland	1.697	277	148	129	1.655	331	151	180
Utrecht	962	234	98	136	1.022	294	121	174
Limburg	902	220	158	63	839	222	132	91
Overijssel	961	158	77	80	945	190	81	109
Flevoland	281	98	31	67	311	139	44	95
Groningen	500	72	39	33	500	88	41	47
Zeeland	322	59	40	19	314	80	46	34
Friesland	589	55	30	24	570	75	33	41
Drenthe	442	44	27	17	433	63	29	34
Nederland	13.179	3.198	1.439	1.759	13.061	3.822	1.662	2.159

Bron: CBS; bewerking LEI.

als geheel wordt verwacht dat de autochtone bevolking tussen 2008 en 2025 met 0,1% per jaar daalt, terwijl de allochtone bevolking stijgt met 1,1% per jaar (tabel 4.6). Daarbij groeit het aantal allochtonen van niet-westerse afkomst wat sneller dan dat van westerse afkomst. Noord-Holland, Utrecht en Flevoland zijn de enige provincies waar de autochtone bevolking tussen 2008 en 2025 groeit.

Aantal huishoudens groeit sneller dan bevolking

Het aantal huishoudens in Nederland zal naar verwachting stijgen van 7,2 mln. in 2008 naar zo'n 8 mln. in 2025 (tabel 4.7). Deze toename komt doordat er steeds meer mensen in een eenpersoonshuishouden wonen: ouderen na het verlies van hun partner of personen na het beëindigen van een relatie (PBL/CBS, 2008). Het aantal huishoudens van paren en eenoudergezinnen en het aantal overige huishoudens blijven tussen 2008 en 2025 vrijwel gelijk. Met een groei van 1,5% per jaar kent Flevoland de snelste toename van het aantal huishoudens tussen 2008 en 2025; in deze provincie doet zich ook de hoogste bevolkingsgroei voor. In Limburg, waar de bevolking naar verwachting zal afnemen, groeit het aantal huishoudens in de periode 2008-2025 licht (0,1% p.j.).

Tabel 4.5 Bevolking naar autochtonen en allochtonen in de Nederlandse provincies, 2008-2025 (% van totaal)

	2008				2025 (prognose)			
	au- toch- toon	alloch- toon	waarvan		au- toch- toon	alloch- toon	waarvan	
			wes- ters	niet- westers			wes- ters	niet- westers
Noord-Holland	73	27	11	16	70	30	13	17
Zuid-Holland	74	26	9	17	71	29	12	18
Flevoland	74	26	8	18	69	31	10	21
Limburg	80	20	14	6	79	21	12	9
Utrecht	80	20	8	11	78	22	9	13
Zeeland	84	16	10	5	80	20	12	9
Noord-Brabant	85	15	8	8	81	19	9	10
Overijssel	86	14	7	7	83	17	7	10
Gelderland	86	14	7	7	83	17	8	9
Groningen	87	13	7	6	85	15	7	8
Drenthe	91	9	6	3	87	13	6	7
Friesland	91	9	5	4	88	12	5	6
Nederland	80	20	9	11	77	23	10	13

Bron: CBS; bewerking LEI.

Bevolkingsgroei in plattelandsgemeenten lager dan in sterk verstedelijkte gemeenten

Om na te kunnen gaan of de bevolkingsprognose voor plattelandsgemeenten verschilt van niet-plattelandsgemeenten, moeten we eerst bepalen wat we onder een plattelandsgemeente verstaan. Voor zover wij weten, bestaat er geen definitie van 'plattelandsgemeenten'. Intuïtief gaat het om gemeenten met dorpen, een grote onbebouwde ruimte en redelijk veel landbouw, die veelal een lage bevolkingsdichtheid hebben. Op basis van de bevolkingsdichtheid hebben we een indeling van de 443 Nederlandse gemeenten gemaakt naar:

1. minder verstedelijkte gemeenten: gemeenten met een bevolkingsdichtheid van minder dan 150 inwoners per km²;
2. verstedelijkte gemeenten: gemeenten met een bevolkingsdichtheid tussen 150 en 1.000 inwoners per km²;
3. sterk verstedelijkte gemeenten: gemeenten met een bevolkingsdichtheid van meer dan 1.000 inwoners per km².

Tabel 4.6

Verandering van de samenstelling van de bevolking naar autochtonen en allochtonen in de Nederlandse provincies, 2008-2025

	Absolute toename/afname 2008-2025 (1.000 inw.)				Groei 2008-2025 (% p.j.)			
	au- toch- toon	alloch- toon	waarvan		au- toch- toon	alloch- toon	waarvan	
			wes- ters	niet- westers			wes- ters	niet- westers
Limburg	-63	2	-26	28	-0,4	0,1	-1,0	2,2
Friesland	-19	20	3	17	-0,2	1,8	0,6	3,1
Noord-Brabant	-67	93	23	70	-0,2	1,3	0,7	1,9
Zeeland	-8	21	6	14	-0,2	1,8	0,9	3,3
Gelderland	-43	54	3	51	-0,2	1,1	0,1	2,0
Drenthe	-9	19	2	17	-0,1	2,2	0,4	4,2
Overijssel	-16	32	4	29	-0,1	1,1	0,3	1,8
Zuid-Holland	-23	128	90	37	-0,1	0,8	1,5	0,4
Groningen	0	16	2	14	0,0	1,2	0,2	2,1
Noord-Holland	42	137	81	56	0,1	1,1	1,5	0,7
Utrecht	60	60	22	38	0,4	1,4	1,2	1,5
Flevoland	30	41	13	28	0,6	2,1	2,0	2,1
Nederland	-118	623	223	400	-0,1	1,1	0,9	1,2

Bron: CBS; bewerking LEI.

De klassengrenzen zijn dezelfde als die voor een indeling naar de mate van verstedelijking van COROP-gebieden zijn gebruikt (Terluin et al., 2005). In deze voorstudie veronderstellen we dat plattelandsgemeenten volgens deze indeling met de groep van minder verstedelijkte gemeenten samenvallen. In alle provincies, met uitzondering van Flevoland, Noord-Holland en Zeeland, zien we dat de bevolking in de groep van sterk verstedelijkte gemeenten tussen 2008 en 2025 toeneemt en die in de groep van minder verstedelijkte gemeenten afneemt, waarbij de bevolkingsgroei in de groep van verstedelijkte gemeenten vaak een middenpositie inneemt (tabel 4.8). Limburg wijkt van dit beeld af: in deze provincie daalt de bevolkingsgroei in de groep van sterk verstedelijkte gemeenten sneller dan die in de minder verstedelijkte gemeenten.

Binnen de groep van minder verstedelijkte gemeenten zijn er wel individuele gemeenten waar de bevolking tussen 2008 en 2025 toeneemt (figuur 4.1 en

Tabel 4.7 Huishoudens in de Nederlandse provincies, 2008-2025

	Huishoudens (1.000)			Groei
	2008	2025 (prognose)	absolute toename 2008-2025	2008-2025 (% p.j.)
Flevoland	151	195	44	1,5
Utrecht	531	628	97	1,0
Noord-Holland	1.234	1.383	149	0,7
Drenthe	206	228	22	0,6
Gelderland	843	930	87	0,6
Noord-Brabant	1.035	1.140	105	0,6
Overijssel	470	516	46	0,6
Zeeland	166	180	15	0,5
Zuid-Holland	1.565	1.702	137	0,5
Groningen	270	291	21	0,4
Friesland	277	292	15	0,3
Limburg	499	506	7	0,1
Nederland	7.247	7.992	745	0,6

Bron: PBL; bewerking LEI.

bijlage 2). Van de in totaal 443 Nederlandse gemeenten groeit de bevolking tussen 2008 en 2025 naar verwachting nog in 43% van de gemeenten: het gaat daarbij om 14 minder verstedelijkte gemeenten, 103 verstedelijkte gemeenten en 75 sterk verstedelijkte gemeenten (tabel 4.9).

Het aandeel van de minder verstedelijkte gemeenten in de totale bevolking bedraagt in 2025 naar verwachting zo'n 6%; ruim 40% van de bevolking woont dan in verstedelijkte gemeenten en ruim de helft in sterk verstedelijkte gemeenten (tabel 4.10). Die verdeling wijkt iets af van die in 2008. In de drie noordelijke provincies, Flevoland en Zeeland woont echter een veel hoger aandeel van de bevolking in de minder verstedelijkte gemeenten.

Bevolkingsgroei in rurale en urbane provincies loopt niet erg uiteen

Door gemeentelijke herindelingen is het niet mogelijk om na te gaan of de bevolkingsprognose 2008-2025 voor minder verstedelijkte, verstedelijkte en sterk verstedelijkte gemeenten afwijkt van de bevolkingsontwikkeling in het verleden. Om na te gaan of de bevolkingsontwikkeling op het Nederlandse platteland in de afgelopen decennia afweek van de bevolkingsprognose 2008-2025 benaderen we het platteland daarom met behulp van de rurale typologie van de OESO

Tabel 4.8 Bevolking in de Nederlandse gemeenten naar mate van verstedelijking, 2008-2025

	Minder verstedelijkte gemeenten			Verstedelijkte gemeenten			Sterk verstedelijkte gemeenten		
	bevolking		groei	bevolking		groei	bevolking		groei
	2008	2025 (progn.)	(% p.j.)	2008	2025 (progn.)	(% p.j.)	2008	2025 (progn.)	(% p.j.)
Groningen	144.877	133.578	-0,5	244.523	231.788	-0,3	182.303	222.340	1,2
Friesland	254.876	245.191	-0,2	251.102	245.634	-0,1	138.185	153.759	0,6
Drenthe	163.713	154.259	-0,3	322.057	341.472	0,3	-	-	-
Overijssel	121.901	115.882	-0,3	538.428	539.685	0,0	458.196	479.002	0,3
Flevoland	105.202	118.026	0,7	73.231	84.821	0,9	200.953	247.589	1,2
Gelderland	39.084	36.546	-0,4	1435.267	1411.826	-0,1	500.081	537.382	0,4
Utrecht	-	-	-	503.064	499.172	0,0	692.859	816.999	1,0
Noord-Holland	51.698	54.490	0,3	562.155	589.372	0,3	2013.284	2161.49	0,4
Zuid-Holland	30.064	27.871	-0,4	524.302	531.731	0,1	2904.858	3004.329	0,2
Zeeland	93.786	93.259	0,0	242.430	253.094	0,3	45.183	47.550	0,3
Noord-Brabant	49.466	46.308	-0,4	1476.704	1453.182	-0,1	891.208	943.613	0,3
Limburg	13.517	13.310	-0,1	567.751	539.702	-0,3	540.740	508.195	-0,4
Nederland	1.068.184	1.038.720	-0,2	6741.014	6721.479	0,0	8567.85	9122.248	0,4

Bron: CBS; bewerking LEI.

(OESO, 1994). Deze typologie onderscheidt drie typen regio's (bijlage 1):

1. predominantly rural/overwegend ruraal;
2. intermediate rural/beduidend ruraal;
3. predominantly urban/overwegend urbaan.

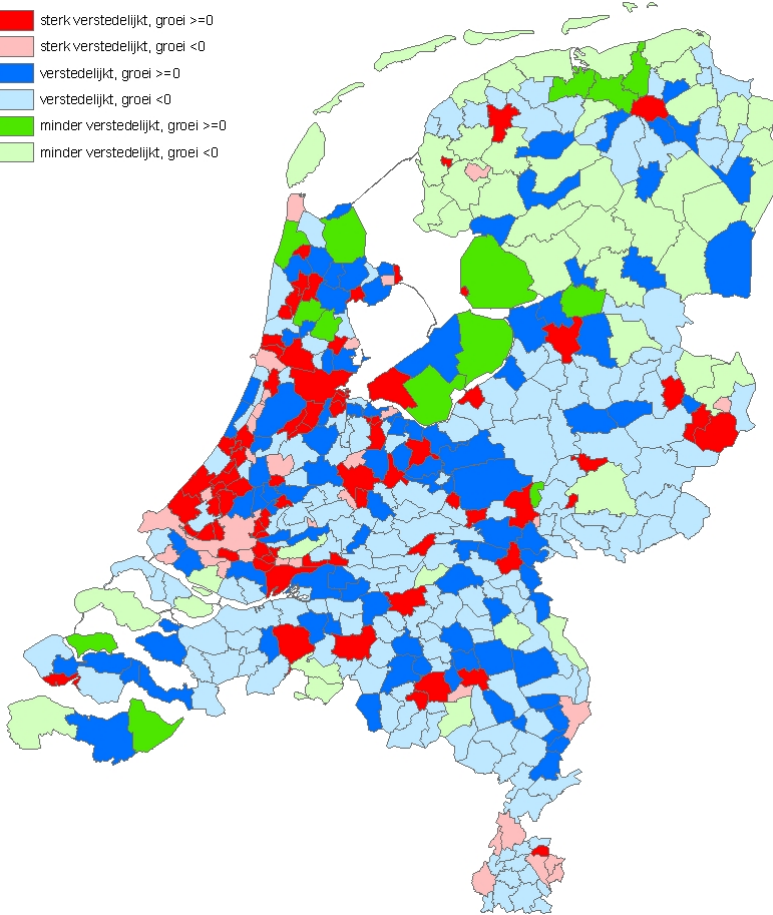
Als regionale eenheid worden in deze indeling provincies in Nederland gebruikt. Voor provincies zijn er wel tijdreeksen van de bevolking beschikbaar. In Nederland zijn de drie noordelijke provincies, Flevoland en Zeeland volgens deze indeling als 'beduidend ruraal' geclassificeerd en de overige provincies als 'overwegend urbaan'.

De bevolkingsgroei in beduidend rurale en overwegend urbane provincies in Nederland sinds 1980 loopt niet erg uiteen (tabel 4.11). Alleen Flevoland en Utrecht - die beide een betrekkelijk jonge bevolking hebben - vertonen een duidelijk hogere groei dan de overige provincies. De verwachte bevolkingsgroei tussen 2008 en 2025 ligt in beide groepen van provincies onder het groeiniveau van 1980-2008: de bevolking gaat in zowel rurale als urbane provincies langzamer groeien.

Figuur 4.1

Prognose van de bevolkingsgroei in de Nederlandse gemeenten, 2008-2025 (% p.j.)

- sterk verstedelijkt, groei ≥ 0
- sterk verstedelijkt, groei < 0
- verstedelijkt, groei ≥ 0
- verstedelijkt, groei < 0
- minder verstedelijkt, groei ≥ 0
- minder verstedelijkt, groei < 0

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel 4.9

Bevolking in de Nederlandse gemeenten naar mate van verstedelijking en positieve/negatieve groei, 2008-2025

	Bevolkingsgroei 2008-2025 (% p.j.)	Aantal	Als % van het totaal aantal gemeenten	Als % van de groep
Minder verstedelijkte gemeenten	≥0	14	3	22
	<0	49	11	78
Totaal		63	14	100
Verstedelijkte gemeenten	≥0	103	23	38
	<0	168	38	62
Totaal		271	61	100
Sterk verstedelijkte gemeenten	≥0	75	17	69
	<0	34	8	31
Totaal		109	25	100
Nederland totaal		443	100	-

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel 4.10

Aandelen van de bevolking in de Nederlandse gemeenten naar mate van verstedelijking, 2008-2025 (als % van totaal)

	Minder verstedelijkte gemeenten		Verstedelijkte gemeenten		Sterk verstedelijkte gemeenten	
	2008	2025 (prognose)	2008	2025 (prognose)	2008	2025 (prognose)
Friesland	40	38	39	38	21	24
Drenthe	34	31	66	69	0	0
Flevoland	28	26	19	19	53	55
Zeeland	25	24	64	64	12	12
Groningen	25	23	43	39	32	38
Overijssel	11	10	48	48	41	42
Noord-Holland	2	2	21	21	77	77
Noord-Brabant	2	2	61	59	37	39
Gelderland	2	2	73	71	25	27
Limburg	1	1	51	51	48	48
Zuid-Holland	1	1	15	15	84	84
Utrecht	0	0	42	38	58	62
Nederland	7	6	42	41	51	53

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel 4.11 Bevolkingsontwikkeling in de Nederlandse provincies, 1980-2025

	Bevolking (mln.)			Groei (% p.j.)			
	1980	1995	2008	2025 (prognose)	1980-1995	1995-2008	2008-2025 (prognose)
<i>Beduidend rurale provincies</i>							
Flevoland	0,1	0,3	0,4	0,5	6,0	2,9	1,0
Zeeland	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2
Groningen	0,6	0,6	0,6	0,6	0,0	0,2	0,1
Drenthe	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,1
Friesland	0,6	0,6	0,6	0,6	0,3	0,4	0,0
Totaal	2,0	2,3	2,5	2,6	0,7	0,7	0,3
<i>Overwegend urbane provincies</i>							
Utrecht	0,9	1,1	1,2	1,3	1,1	0,9	0,5
Noord-Holland	2,3	2,5	2,6	2,8	0,4	0,5	0,4
Zuid-Holland	3,1	3,3	3,5	3,6	0,5	0,3	0,2
Overijssel	1,0	1,1	1,1	1,1	0,5	0,5	0,1
Noord-Brabant	2,1	2,3	2,4	2,4	0,7	0,5	0,0
Gelderland	1,7	1,9	2,0	2,0	0,6	0,5	0,0
Limburg	1,1	1,1	1,1	1,1	0,4	0,0	-0,3
Totaal	12,1	13,2	13,9	14,3	0,6	0,4	0,2
Nederland	14,1	15,4	16,4	16,9	0,6	0,5	0,2

Bron: CBS; bewerking LEI.

5 Bevolkingsgroei in de EU-regio's

In dit hoofdstuk gaan we na of de bevolkingsontwikkeling in urbane en rurale regio's in andere EU-lidstaten verschilt van het beeld dat we voor Nederland hebben gevonden. We kijken achtereenvolgens naar de bevolkingsgroei in de periode 1995-2004 en naar een projectie van de bevolkingsgroei voor de periode 2004-2020. Deze projectie is afgeleid van projecties die Eurostat heeft gemaakt voor het bevolkingsverloop in EU-regio's voor de periode 2005-2030 (Eurostat, 2007). Binnen elke lidstaat hebben we de regio's gegroepeerd op basis van de OESO-typologie in overwegend rurale, beduidend rurale en overwegend urbane regio's (OESO, 1994). Van de EU27-bevolking woont ruim een vijfde in de overwegend rurale regio's, een derde in de beduidend rurale regio's en iets minder dan de helft in overwegend urbane regio's.

Volgens prognose in veel rurale regio's in EU15 nog bevolkingstoename

In de meeste EU-15 lidstaten was de bevolkingsgroei net als in Nederland in de beduidend rurale regio's in de periode 1995-2004 hoger dan in de twee andere groepen van regio's, met uitzondering van België, Ierland en het VK, waar de groei in de overwegend rurale regio's het hoogst was, en Spanje, Oostenrijk, Finland en Zweden, waar de bevolkingsgroei in de overwegend urbane regio's het hoogst was (tabel 5.1). Hoewel de bevolkingsgroei volgens de prognose in de periode 2004-2020 trager gaat verlopen, verandert dit patroon tussen de groepen van regio's niet, behalve in Spanje. Volgens de prognose kennen de meeste groepen van regio's in 2004-2020 nog een toename van de bevolking; dit geldt echter niet voor de overwegend rurale regio's in Denemarken, Duitsland, Griekenland, Italië, Portugal en Zweden.

Regio's in nieuwe lidstaten hebben meestal bevolkingsdaling

Het beeld in de nieuwe lidstaten wijkt af van dat in de oude lidstaten. In de periode 1998-2004 liep de bevolking terug, waarbij de daling in de overwegend urbane en overwegend rurale gebieden over het algemeen wat groter was dan die in de beduidend rurale regio's (tabel 5.2). Alleen op Malta en Cyprus en in Slovenië en Slowakije zijn er groepen regio's met een bevolkingstoename. De ontwikkeling van de bevolking volgens de prognose voor 2004-2020 wijkt weinig af van de groei in de jaren 1998-2004.

Tabel 5.1 Bevolkingsontwikkeling in de EU15-regio's, 1995-2004 en 2004-2020 (% p.a.)

	1995-2004				Projectie 2004-2020			
	overwegend ruraal	beduidend ruraal	overwegend urbaan	nationaal	overwegend ruraal	beduidend ruraal	overwegend urbaan	nationaal
België	0,6	0,4	0,3	0,3	0,6	0,4	0,2	0,2
Denemarken	0,2	0,5	0,4	0,4	-0,1	0,3	0,2	0,1
Duitsland	0,0	0,2	0,1	0,1	-0,2	0,0	0,0	0,0
Griekenland	0,2	0,6	0,6	0,4	-0,1	0,5	0,3	0,2
Spanje	0,2	1,0	1,1	0,9	0,1	0,7	0,3	0,5
Frankrijk	0,5	0,7	0,5	0,5	0,3	0,5	0,3	0,4
Ierland	1,6	1,1	1,1	1,4	1,4	0,5	0,5	1,0
Italië	0,1	0,2	0,3	0,3	-0,1	0,0	0,1	0,0
Luxemburg		1,2		1,2		0,9		0,9
Nederland		0,9	0,5	0,6		0,6	0,3	0,4
Oostenrijk	0,2	0,3	0,5	0,3	0,2	0,2	0,5	0,2
Portugal	0,2	0,9	0,6	0,5	-0,1	0,5	0,2	0,2
Finland	-0,1	0,2	1,1	0,3	0,0	-0,1	0,8	0,2
Zweden	-0,3	0,3	0,9	0,2	-0,1	0,5	1,1	0,4
VK	0,5	0,4	0,2	0,2	0,6	0,5	0,2	0,3
EU15	0,3	0,5	0,4	0,4	0,2	0,3	0,2	0,2
EU25					0,1	0,2	0,2	0,2
EU27					0,0	0,2	0,2	0,1

Bron: Eurostat; bewerking LEI.

Clusters van regio's met bevolkingsafname

De prognose van de bevolkingsgroei 2004-2020 hebben we ook vertaald in een kaartbeeld (figuur 5.1), waarin we de groei in een regio hebben gerelateerd aan de nationale bevolkingsgroei. Regio's in de klasse 'laag' hebben een groeicijfer dat 0,5 procentpunt of meer onder het nationale gemiddelde ligt, terwijl regio's in de klasse 'hoog' een groeicijfer hebben dat er 0,5 procentpunt of meer boven ligt. De overige regio's zijn gegroepeerd in de klasse 'gemiddeld'. Regio's met een lage bevolkingsgroei - en dat wil zeggen een bevolkingsafname (behalve in Ierland) - komen vooral in clusters voor.

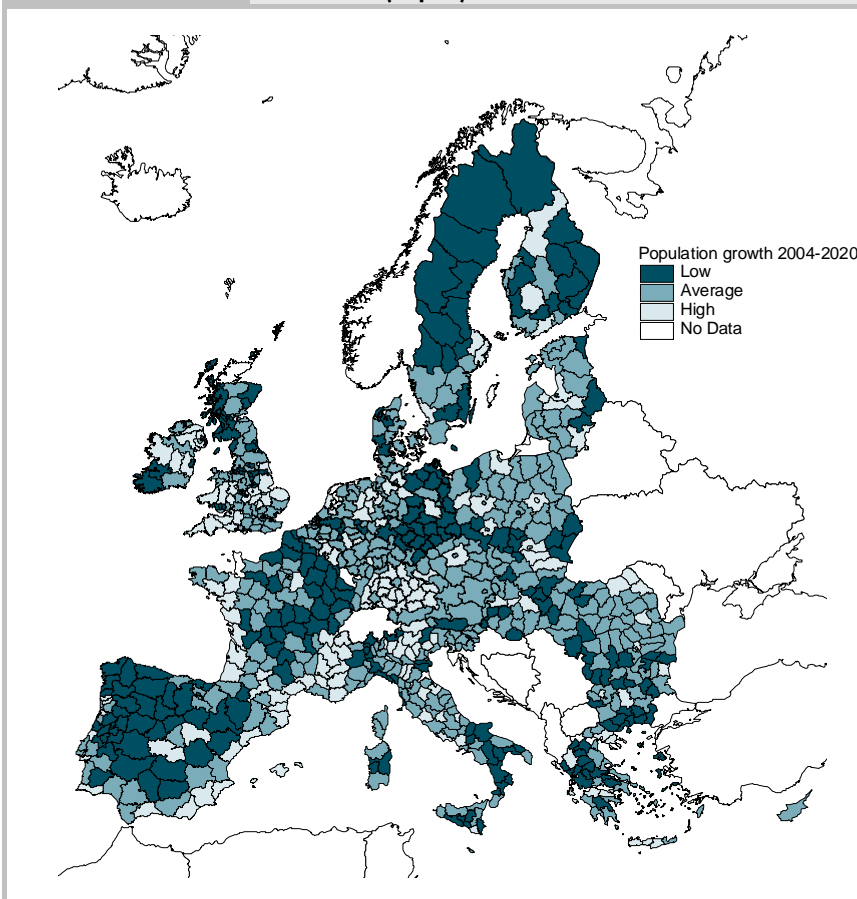
Tabel 5.2 Bevolkingsontwikkeling in de NEU12-regio's, 1998-2004 en 2004-2020 (% p.a.)

	1998-2004				Projectie 2004-2020			
	overwegend ruraal	beduidend ruraal	overwegend urbaan	nationaal	overwegend ruraal	beduidend ruraal	overwegend urbaan	nationaal
Tsjechië	-0,2	0,0	-0,4	-0,1	-0,2	-0,1	-0,3	-0,2
Estland	-0,5	-0,5	-0,4	-0,5	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5
Cyprus		1,4		1,4		1,1		1,1
Letland	-0,6	-0,5	-1,0	-0,7	-0,5	-0,4	-1,0	-0,6
Litouwen	-0,7	-0,5	-0,3	-0,5	-0,6	-0,5	-0,2	-0,5
Hongarije	0,0	0,0	-0,2	0,0	-0,4	-0,3	0,0	-0,3
Malta			1,0	1,0			0,8	0,8
Polen	-0,2	-0,2	-0,3	-0,2	-0,2	-0,1	-0,3	-0,2
Slovenië	0,0	0,3		0,1	0,0	0,2		0,1
Slowakije	-0,1	0,1	-0,5	0,0	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1
<i>NEU10</i>	-0,2	-0,1	-0,3	-0,2	-0,3	-0,1	-0,2	-0,2
<i>EU25</i>					0,1	0,2	0,2	0,2
Bulgarije	-1,4	0,0	0,3	-1,0	-1,4	0,0	0,3	-0,9
Roemenië	-0,6	-0,6	-0,5	-0,6	-0,4	-0,4	-0,3	-0,4
<i>NEU2</i>	-0,9	-0,6	-0,2	-0,7	-0,7	-0,4	-0,1	-0,5
<i>EU27</i>					0,0	0,2	0,2	0,1

Bron: Eurostat; bewerking LEI.

Figuur 5.1

Prognose van de bevolkingsgroei a) in de EU27-regio's, 2004-2020 (% p.a.)

a) Laag: bevolkingsgroei per jaar meer dan 0,5 procentpunt onder de nationale groei; gemiddeld: bevolkingsgroei per jaar in een bandbreedte van 0,5 procentpunt rond de nationale groei; hoog: bevolkingsgroei per jaar meer dan 0,5 procentpunt boven de nationale groei.

Bron: Eurostat; bewerking LEI.

6 Slotopmerkingen: van bevolkingsgroei naar krimp

6.1 Inleiding

De omslag van groei naar krimp van de bevolking als geheel in Nederland wordt volgens de EUROPOP2004-prognose (Eurostat, 2006) omstreeks 2040 verwacht. De bevolkingsontwikkeling is echter niet gelijkmatig over het land gespreid. Zo krijgt het merendeel van de minder verstedelijkte gemeenten en verstedelijkte gemeenten al in de periode 2008-2025 te maken met een bevolkingsdaling, terwijl de bevolking in de sterk verstedelijkte gemeenten door blijft groeien (tabel 4.8-4.9). Verder wordt verwacht dat de samenstelling van de bevolking gaat veranderen: tegenover een kleiner wordend aantal inwoners in de leeftijdsgroepen van 0-20 en 20-64 jaar staat een groeiend aantal ouderen. Bedacht moet worden dat bevolkingsprognoses geen toekomstvoorspellingen zijn: daarvoor zijn ze met te veel onbekende factoren omgeven (Engelen, 2008). Zo verwachtte het CBS in de jaren zestig dat Nederland in 2000 zo'n 20 mln. inwoners zou tellen. Als bijvoorbeeld de fertiliteit in Nederland toe zou nemen door betere regelingen voor ouderschapsverlof en kinderopvang en als de immigratie de komende jaren zou stijgen, dan kan de afbuigende groei in de bevolkingsprognose voor Nederland van richting veranderen. Daarnaast wijst Engelen (2008) erop dat bevolkingskrimp een uitermate geleidelijk proces is, waarbij langzaam een kleinere generatie de vorige opvolgt.

Net zoals er voor- en nadelen kleven aan overbevolking, kent bevolkingskrimp die ook. Zorgen over bevolkingskrimp hebben vooral te maken met leegstand, lagere huizenprijzen, teruglopende overheidsinkomsten en voorzieningen, en afname van de economische groei, terwijl een lagere druk van rode functies en mobiliteit op de ruimte en minder belasting van het milieu als kansen worden gezien (Van Dalen en Henkens, 2009; RLG, 2009). Deze zorgen en kansen, die met bevolkingskrimp samenhangen, worden in paragraaf 6.2 besproken. Ook andere landen hebben met een afname van de bevolking te maken. In paragraaf 6.3 wordt aangegeven hoe er in het buitenland met bevolkingsdaling wordt omgegaan. Eind 2009 heeft de RLG het advies *Kansen voor een krimpend platteland* gepubliceerd. De beleidsaanbevelingen uit dit advies komen in de laatste paragraaf aan de orde.

6.2 Bevolgingskrimp: zorgen en kansen

Verschuiven van krimp en vergrijzing gaan gepaard met selectieve waarneming en verwarrende conclusies in het publieke debat (Van Dalen, 2008). Zo zouden er spookdorpen ontstaan, lokale voorzieningen verdwijnen, gemeentelinkkomsten teruglopen, de economische groei en innovatie stagneren, de werkloosheid en de files oplossen en de milieudruk verminderen. In deze paragraaf onderwerpen we de zorgen over en kansen van bevolgingskrimp aan een nadere beschouwing.

Vraag naar woningen afhankelijk van het opleidingsniveau

Omdat het aantal huishoudens nog wel groeit, hoeft bevolgingskrimp niet direct tot het ontstaan van 'spookdorpen' te leiden. Uit een omvangrijke steekproef van Engelse huishoudens in 2001 blijkt dat menselijk kapitaal een belangrijke factor vormt in de vraag naar woningen: de woningvraag van hogeropgeleiden is groter dan die van lageropgeleiden (Eichholz en Lindenthal, 2008). Aannemende dat elke volgende generatie hoger is opgeleid dan de vorige, zal daardoor de vraag naar woningen toenemen, zelfs in situaties waarin het aantal huishoudens niet meer stijgt. Echter, in regio's, waar hogeropgeleiden wegtrekken, kan bevolgingskrimp gepaard gaan met een afnemende vraag naar woningen door de lageropgeleide achterblijvers. Het aanbodoverschot van huizen zal zich vertalen in langere verkooptijden, lagere huizenprijzen en eventuele leegstand. Een dergelijke concentratie van lageropgeleiden verwachten Van Dam et al. (2008) vooral in de minder aantrekkelijke woongebieden. Deze situatie doet zich nu al voor in grote delen van Oost-Duitsland, en kan zich volgens Eichholz en Lindenthal (2008) ook in Zuid-Limburg, Zeeuws-Vlaanderen en Oost-Groningen gaan voordoen. Het vasthouden of aantrekken van hoogopgeleide mensen kan soelaas bieden voor die regio's.

Voorzieningen deels gedreven door veranderende leefstijlen

Hoewel sommige voorzieningen, zoals basisscholen, kerken en sportverenigingen een directe relatie hebben met de omvang van de lokale bevolking, weerspiegelt het vestigingspatroon van bijvoorbeeld detailhandel (grote supermarkten op goed bereikbare plekken in plaats van de kleine buurtsuper op de straathoek) veel meer het veranderend consumentengedrag dan het potentieel aan inwoners. Daarmee lijken de toegenomen welvaart en mobiliteit en de veranderende leefstijlen veel belangrijker voor het gebruik, draagvlak en levensvatbaarheid van allerlei lokale voorzieningen dan demografische ontwikkelingen;

die kunnen hooguit de trend versterken of dempen (Van Dam et al., 2008). Echter, als een buurt of dorp door het verdwijnen van lokale voorzieningen als een minder aantrekkelijke woonomgeving wordt ervaren, kan dit wel een aanleiding zijn voor een proces van woningleegstand en bevolkingsdaling.

Lagere inkomsten van gemeenten

De inkomsten van gemeenten zijn voor een deel afhankelijk van het aantal inwoners: denk aan stortingen in het gemeentefonds en de financiering van scholen op basis van leerlingaantallen. Daarnaast hebben gemeenten inkomsten uit gronduitgifte. Bij bevolkingskrimp lopen de inkomsten van de gemeenten terug, terwijl de uitgaven dat niet of in beperkte mate doen (Van Dalen en Henkens, 2009). De RLG (2009) denkt dat een heroverweging van de wijze van budgetverdeling over krimp- en groeigemeenten verlichting kan bieden voor de financiële situatie van krimp gemeenten.

Vraag naar arbeid past zich aan bij het aanbod

Economische groei kan worden uitgedrukt als de toename van het bruto nationaal product. Deze groei komt tot stand als het aantal werkenden groter wordt door bevolkingsgroei, een verhoging van de arbeidsparticipatie of langer doorwerken, en door een toename van de productie per werkende. Bevolkingskrimp hoeft dus niet automatisch ook stagnatie van de economische groei te betekenen. Bij een kleiner wordende beroepsbevolking zal de economie zich vanzelf aanpassen: de vraag naar arbeidskrachten zal zich aanpassen bij het aanbod en bedrijven zullen strategieën kiezen om hun personeelsbehoefte te verminderen door automatisering, robotisering, het aantrekken van personeel uit het buitenland of het verplaatsen van (delen van) hun productie naar het buitenland (De Beer, 2008). Daarbij zullen fricties tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt blijven bestaan, zodat werkloosheid in een situatie van bevolkingskrimp niet tot het verleden behoort.

Ook innovatie bij bevolkingskrimp

Vaak wordt gedacht dat bevolkingskrimp het innovatieve vermogen van de economie aantast (Van Dalen en Henkens, 2009). Schumpeter beschouwde creatieve destructie van banen als de belangrijkste motor achter innovatie: banen die gebruik maken van verouderde productietechnieken verdwijnen en daarvoor in de plaats komen banen die gebruik maken van de modernste productietechnieken. De groei van de nettowerkgelegenheid geeft alleen maar het aantal additionele banen aan; achter dit cijfer gaat een enorme dynamiek schuil van banen

die verdwijnen en nieuwe banen (De Beer, 2008). Het is niet waarschijnlijk dat dit creatieve vermogen vermindert als de beroepsbevolking krimpt.

Economie van het genoeg: meer ruimte voor welzijn en geluk

Demografische ontwikkelingen geven samen met wensen ten aanzien van vrede, veiligheid, duurzaamheid, schaarste, energieverbruik, milieu, migratie, mobiliteit en menselijke waardigheid, aanleiding om het dominante denken in termen van economische groei te herzien. De RLG (2009) wijst in dit verband op alternatieve denkrichtingen zoals 'prosperity without growth' waarin het meer om levenskwaliteit en welzijn gaat dan om welvaarts groei. Uit onderzoek naar de relatie tussen economische groei en geluk blijkt dat mensen boven een bepaald inkomensniveau (omstreeks 20.000 euro per hoofd) niet gelukkiger worden van een verdere economische groei (Den Butter, 2008). Een afname van de economische groei door bevolkingskrimp zou dan gestalte kunnen krijgen in 'de economie van het genoeg', waarbij de materiële welvaart daalt en welzijn en geluk meer ruimte krijgen.

Files lossen niet op

De groei van de mobiliteit wordt niet zozeer ingegeven door demografische ontwikkelingen, maar veeleer door het feit dat mensen vaker en langer onderweg zijn. Met name een toenemend autobezit en -gebruik, een scheiding van wonen en werken en vrijetijdsbesteding hebben tot de mobiliteitsgroei geleid (Van Dam et al., 2008). Voor zover een bevolkingskrimp gepaard zou gaan met een vermindering van het personenvervoer, dan zal dat vooral gebeuren in de krimpgebieden zelf, waar de drukte op de wegen momenteel al gering is, en zal de fileproblematiek in de Randstad blijven bestaan.

Milieudruk blijft

Net als bij mobiliteit hangt de ontwikkeling van de kwaliteit van het milieu slechts in beperkte mate af van de omvang van de bevolking. Het inkomen per hoofd, technologische ontwikkelingen, veranderingen in het consumptiegedrag zoals een stijging van het aantal elektrische apparaten, meer mobiliteit, een toenemend energieverbruik en de groei van het aantal huishoudens zijn vooral bepalend voor de druk op de milieukwaliteit (Van Dam et al., 2008). Milieuproblemen nemen daardoor niet automatisch af bij een kleinere bevolking.

6.3 Bevolkingspolitiek in de EU-lidstaten

In de afgelopen jaren hadden de meeste nieuwe EU-lidstaten al te maken met een bevolkingsdaling; tot 2020 zal een aanzienlijk aantal regio's in de EU15 met een teruggang van de bevolking te maken krijgen en in de jaren 2020-2050 zal de bevolking naar verwachting in verreweg de meeste EU-lidstaten gaan afnemen. Waar bevolkingspolitiek in Nederland nog in de taboesfeer verkeert, hebben andere EU-lidstaten daar minder moeite mee (Van Dalen, 2008). De meest gebruikte instrumenten van bevolkingspolitiek zijn het stimuleren van het kindertal per vrouw en het bevorderen van de immigratie. De keuze voor dat laatste instrument staat niet los van opvattingen over de gewenste etnische samenstelling van de bevolking. In alle EU-lidstaten, met uitzondering van België, Denemarken, Malta, Nederland, het VK en Zweden, streeft de overheid ernaar om het kindertal te handhaven of te verhogen (tabel 6.1). Daarnaast voeren alle lidstaten immigratiebeleid, meestal om de immigratie op het huidige niveau te handhaven. Alleen in Cyprus, Estland Denemarken, Frankrijk en Nederland is dit beleid gericht op het verlagen van de immigratie, terwijl Finland en het VK juist proberen om het aantal immigranten te verhogen.

Kindertal		Immigratie		Lidstaten
oordeel	beleid	oordeel	beleid	
te laag	geen	voldoende	handhaven	Malta
te laag	verhogen	voldoende	verlagen	Estland
te laag	verhogen	voldoende	handhaven	Duitsland, Griekenland, Italië, Oostenrijk, Portugal, Spanje nieuwe lidstaten met uitzondering van Cyprus, Estland en Malta
te laag	verhogen	te hoog	verlagen	Cyprus
voldoende	geen	te laag	verhogen	VK
voldoende	geen	voldoende	handhaven	België, Zweden
voldoende	geen	te hoog	verlagen	Nederland, Denemarken
voldoende	handhaven	te laag	verhogen	Finland
voldoende	handhaven	voldoende	handhaven	Ierland, Luxemburg
voldoende	verhogen	te hoog	verlagen	Frankrijk

Bron: Van Dalen (2008).

6.4 Plattelandsbeleid: bevolgingskrimp accommoderen

Ook al lijken de gevolgen van bevolgingskrimp voor Nederland als geheel niet erg groot, op lokaal en regionaal niveau kunnen zich wel ingrijpende veranderingen voordoen op de woningmarkt (Van Dam et al., 2008). In deze laatste paragraaf schetsen wij enkele beleidsopties voor een krimpend platteland.

Beleidsreactie op krimp: van bestrijden tot accommoderen

Waar bestuurders geneigd zijn te denken in termen van groei, zal krimpbestrijding een natuurlijke reactie zijn, die zich bijvoorbeeld uit in het bouwen van woningen voor nieuwe bewoners. Als omliggende gemeenten dezelfde strategie volgen, zal dit leiden tot onderlinge concurrentie en onrendabele investeringen. Verstandiger lijkt het om een denkomslag te maken en het krimpproces te accommoderen, vooral in situaties waarin sprake is van regionale krimp (Van Dam et al., 2008). Een regionale samenwerking van gemeenten, woningbouwcoöperaties, projectontwikkelaars, makelaars en andere belangengroeperingen bij de totstandkoming van een regionale woonvisie en een regionale woningbouwprogrammering die rekening houdt een dalende bevolking, zoals de afgelopen jaren in Parkstad Limburg tot stand is gekomen, kan als een zinvolle aanpak van bevolgingskrimp worden bestempeld.

Naar een nieuwe landinrichting

De Raad voor het Landelijk Gebied heeft in 2009 het advies *Kansen voor een krimpend platteland* uitgebracht, waarin hij stelt dat de bevolkingsontwikkeling op het platteland tot een fundamentele herijking van het plattelandsbeleid noopt. De Raad ziet daarbij de volgende opgaven voor het platteland (RLG, 2009):

1. bewustwording en anticipatie: bestuurders moeten de demografische omslag erkennen en daarop inspelen;
2. de transformatieopgave: het aanbod van woningen en voorzieningen moet kwalitatief en kwantitatief worden aangepast;
3. het verdelingsvraagstuk: het rijksinstrumentarium moet worden afgestemd op situaties van zowel groei als krimp;
4. de samenwerkingsopgave: krimp vraagt om meer regie dan groei, en moet op bovenlokaal niveau worden aangepakt.

Op deze manier zou een golf van nieuwe landinrichting tot stand kunnen komen, nu niet gericht op verbetering van de productieomstandigheden in de landbouw (zoals in de jaren '50-'70), of op de functie van natuur (jaren '90-'00), maar ten dienste van de functies wonen en recreëren. Voor een dergelijk landschapsbeleid is onder meer inzicht nodig in hoe bewoners en gebruikers het landelijk gebied waarderen, wat hun behoeften zijn, wat de betalingsbereidheid is voor diensten van het landelijk gebied, en hoe gebruikswaarden (zoals landbouw, energie en waterberging) en biodiversiteit van het landelijk gebied in overeenstemming zijn te brengen met een woon- en recreatielandschap. Bij dit alles vraagt de Raad ook uitdrukkelijk aandacht voor de leefbaarheid van het landelijk gebied, die alleen met en door de bewoners vorm kan worden gegeven. Door burgers te betrekken bij en aan te spreken op de toekomst van het landelijk gebied, wordt hun binding met hun omgeving en de sociale cohesie versterkt. Dat geldt zowel voor hun rol als consument van het landschap als hun rol als producent, waarin zij meewerken aan de instandhouding en ontwikkeling van het landelijk gebied.

Rol LNV

Het ministerie van LNV zou volgens de Raad de demografische omslag op het platteland op de agenda moeten zetten en via onderzoek en stimuleringsbeleid de kansen van bevolkingskrimp voor het platteland definiëren en benutten. Het gaat dan bijvoorbeeld om:

- de zorg voor een vitale plattelandseconomie, die zich aanpast aan de veranderende sociaaleconomische omstandigheden;
- het benutten van de kansen van de demografische omslag voor de versterking van de kwaliteit van de groene ruimte;
- het versterken van het samenspel tussen overheden, maatschappelijke organisaties en burgers in het landelijk gebied.

Naast nieuw beleid kunnen deze kansen ook deels worden ingebouwd in bestaand beleid, zoals de derde as van het EU-plattelandsbeleid, die gericht is op 'verbetering van de leefkwaliteit op het platteland en bevordering van de diversificatie van de plattelandseconomie'. Het Interbestuurlijk Actieplan Bevolkingsdaling, dat het Kabinet eind 2009 naar de Tweede Kamer heeft gestuurd, ademt de geest van de aanbevelingen van de Raad al uit. In het kader van dit Actieplan wil minister Verburg inzetten op experimenten waarin de vrijgekomen ruimte door sloop optimaal kan worden benut voor de realisatie van groen, het verbeteren van de natuur, het ontwikkelen van recreatiemogelijkheden en stadslandbouw (LNV, 2009). Om na te gaan aan welke andere instrumenten behoefte is,

zou onderzoek op gemeentelijk niveau kunnen uitwijzen welke specifieke lokale problemen zich voordoen rond bevolkingskrimp en welke mogelijke oplossingsrichtingen daarvoor worden geopperd. Te denken valt daarbij aan problemen als hoe om te gaan met woningleegstand, herinrichting van de vrijkomende ruimte na woningsloop, en het op peil houden van voorzieningen. Ook is het zinvol om op lokaal niveau na te gaan welke actoren worden gemobiliseerd door bevolkingskrimp en welke lokale ideeën er ontstaan.

Literatuur

- Beer, P. de, 'Krimpene arbeidsmarkt: nieuw perspectief, oude problemen'.
In: *Tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij* 34 (2008) 4, pp. 278-288.
- Butter, F. den, 'Bevolkingskrimp: bedreiging of zegen voor de economie'?
In: *Tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij* 34 (2008) 4, pp. 330-335.
- Dalen, H. van, 'De angst voor bevolkingskrimp, vergrijzing en bevolkingspolitiek'.
In: *Tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij* 34 (2008) 4, pp. 257-273.
- Dalen, H. van en K. Henkens, 'De onvermoede baten van bevolkingskrimp'.
In: *Economisch-Statistische Berichten* 94 (2009) 4562, 2 juni, pp. 358-361.
- Dam, F. van, F. Verwest en C. de Groot, 'De ruimtelijke gevolgen van demografische krimp'. In: *Tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij* 34 (2008) 4, pp. 322-329.
- Engelen, T., 'Van leeg naar vol, en weer terug'? In: *Tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij* 34 (2008) 4, pp. 243-256.
- Eichholtz, P. en T. Lindenthal, 'Krimp, vergrijzing en de vraag naar woningen'.
In: *Tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij* 34 (2008) 4, pp. 311-321.
- Eurostat, *Long-term population projections at national level*. Statistics in focus, population and social conditions 3, Luxemburg, 2006.
- Eurostat, *Long-term population projections at regional level*. Statistics in focus, population and social conditions 28, Luxemburg, 2007.
- LNV, *Leefbaarheid op het platteland*, Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal, 1 december, NLP 2009/2369, Den Haag, 2009.
- OESE, *Creating rural indicators for shaping territorial policy*. Parijs, 1994.

OESO, *Territorial indicators of employment: Focusing on rural development*. Parijs, 1996.

Raad voor het Landelijk Gebied (RLG), *Kansen voor een krimpend platteland*. Publicatie RLG 09/07 2009, Utrecht, 2009.

Terluin, I.J., L.H.G. Slangen, E.S. van Leeuwen, A.J. Oskam en A. Gaaff, *De plattelandseconomie in Nederland; een verkenning van definities, indicatoren, instituties en beleid*. LEI-rapport 4.05.04, Den Haag, 2005.

Verenigde Naties (VN), *World Population Prospects; The 2006 Revision; Highlights*. Population Division of the Department of Economic and Social Affairs, New York, 2007.

Bijlage 1

OESO-classificatie

In de OESO-classificatie (OESO, 1994) worden twee hiërarchische regionale niveaus onderscheiden: het gemeentelijke en het provinciale niveau. De OESO-classificatie kent twee stappen (figuur B1.1):

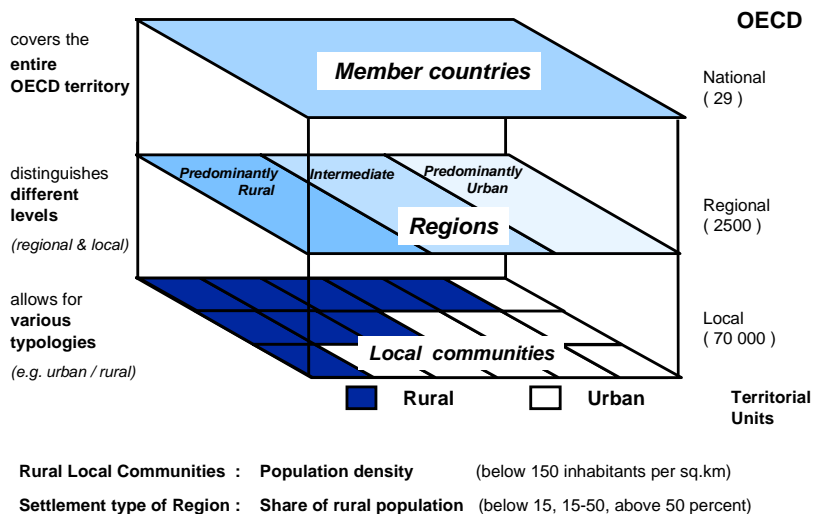
1. bepalen van de rurale/urbane status van de gemeente:
  - als de bevolkingsdichtheid in een gemeente lager is dan 150 inwoners/km², wordt de gemeente als ruraal geclassificeerd;
  - als de bevolkingsdichtheid groter dan 150 inwoners/km² is, dan wordt de gemeente urbaan genoemd.
2. bepalen van de rurale/urbane status van de provincie:
  - als meer dan 50% van de bevolking van de provincie in een rurale gemeente woont, wordt de regio 'predominantly rural' genoemd;
  - als 15-50% van de bevolking van de provincie in een rurale gemeente woont, wordt de regio 'intermediate rural' genoemd;
  - als minder dan 15% van de bevolking van de provincie in een rurale gemeente woont, wordt de regio 'predominantly urban' genoemd.

Daarnaast wordt in de OESO-classificatie de regel gehanteerd dat wanneer een provincie een stad heeft met meer dan 200.000 inwoners, deze regio in de categorie 'intermediate rural' valt, en als er een stad met meer dan een half miljoen inwoners in een provincie ligt, dan wordt de provincie 'predominantly urban' genoemd. In Nederland zijn de drie noordelijke provincies, Flevoland en Zeeland volgens deze methodologie als 'intermediate rural' geclassificeerd en de overige provincies als 'predominantly urban'.

Figuur B1.1

Territoriaal schema voor de regionale classificatie van de OESO

The Territorial Scheme For OECD analysis

Bron: OESO (1996).

Bijlage 2

Bevolkingsprognose voor de Nederlandse gemeenten naar mate van verstedelijking, 2008-2025

Tabel B2.1		Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Groningen, 2008-2025				
Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Groningen	minder verstedelijkte gemeenten	Bellingwedde	88	9.521	7.579	-1,33
		Loppersum	96	10.565	8.639	-1,18
		Reiderland	71	6.865	5.775	-1,01
		Eemsum	87	16.640	14.284	-0,89
		Scheemda	124	14.030	12.339	-0,75
		Vlagtwedde	97	16.385	15.134	-0,47
		De Marne	64	10.986	10.393	-0,33
		Slochteren	103	15.074	14.674	-0,16
		Grooategast	141	12.121	11.948	-0,08
		Winsum	138	14.142	14.164	0,01
		Zuidhorn	146	18.548	18.649	0,03
		Totaal			144.877	133.578
Groningen	verstedelijkte gemeenten	Menterwolde	156	11.951	7.041	-3,06
		Appingedam	509	11.958	9.623	-1,27
		Delfzijl	205	27.216	22.817	-1,03
		Pekela	270	13.310	12.171	-0,52
		Marum	158	9.955	9.323	-0,39
		Winschoten	849	18.170	17.070	-0,37
		Bedum	237	10.797	10.575	-0,12
		Veendam	368	27.814	27.694	-0,03
		Stadskanaal	287	33.859	34.051	0,03
		Leek	305	19.052	19.264	0,07

Tabel B2.1 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Groningen, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
	verstedelijkte gemeenten	Haren	409	19.090	19.349	0,08
		Hoogezand-Sappemeer	513	34.148	35.265	0,19
		Ten Boer	161	7.203	7.545	0,27
		Totaal		244.523	231.788	-0,31
Groningen	sterk verstedelijkte gemeenten	Groningen (gemeente)	2.338	182.303	222.340	1,17
		Totaal		182.303	222.340	1,17

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.2 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Friesland, 2008-2025

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)	
Friesland	minder verstedelijkte gemeenten	Vlieland	31	1.069	0.862	-1,26	
		Schiermonnikoog	23	0.962	0.784	-1,20	
		Ferwerderadiel	91	8.840	7.861	-0,69	
		Wûnseradiel	75	11.905	10.934	-0,50	
		Ameland	58	3.414	3.187	-0,40	
		Nijefurd	114	10.728	10.129	-0,34	
		Ooststellingwerf	118	25.851	24.435	-0,33	
		Bildt	118	10.882	10.311	-0,32	
		Wymbritseradiel	116	16.181	15.440	-0,28	
		Dongeradeel	148	24.983	23.959	-0,25	
		Opsterland	132	29.535	28.500	-0,21	
		Skarsterlân	146	27.128	26.265	-0,19	
		Gaasterlân-Sleat	107	10.209	10.018	-0,11	
		Boarnsterhim	127	19.259	18.954	-0,09	
		Terschelling	54	4.672	4.607	-0,08	
		Littenseradiel	83	10.913	10.775	-0,07	
		Weststellingwerf	116	25.279	24.962	-0,07	
		Kollumerland en Nieuwkruisland	119	13.066	13.208	0,06	
		Totaal			254.876	245.191	-0,23

Tabel B2.2 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Friesland, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Friesland	verstedelijkte gemeenten	Dantumadeel	226	19.081	16.673	-0,79
		Harlingen	622	15.305	13.913	-0,56
		Leeuwarderadeel	255	10.427	9.634	-0,46
		Franekeradeel	200	20.759	19.304	-0,43
		Menaldumadeel	199	13.854	13.152	-0,31
		Tytsjerksteradiel	216	32.175	30.798	-0,26
		Achtkarspelen	274	28.022	27.676	-0,07
		Heerenveen	318	42.730	42.862	0,02
		Lemsterland	176	13.568	13.689	0,05
		Smallingerland	464	55.181	57.933	0,29
		Totaal			251.102	245.634
Friesland	sterk verstedelijkte gemeenten	Sneek	1.104	33.151	33.108	-0,01
		Bolsward	1.069	9.936	10.558	0,36
		Leeuwarden	1.173	95.098	110.093	0,86
		Totaal			138.185	153.759

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.3 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Drenthe, 2008-2025

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Drenthe	minder verstedelijkte gemeenten	De Wolden	105	23.416	21.096	-0,61
		Borger-Odoorn	95	26.008	23.462	-0,60
		Westerveld	69	19.087	18.031	-0,33
		Midden-Drenthe	98	33.830	32.352	-0,26
		Coevorden	121	35.984	34.454	-0,26
		Aa en Hunze	92	25.388	24.864	-0,12
		Totaal		163.713	154.259	-0,35
Drenthe	verstedelijkte gemeenten	Tynaarlo	223	31.212	27.097	-0,83
		Noordenveld	155	31.254	30.172	-0,21
		Hoogeveen	427	54.051	56.627	0,27
		Emmen	324	109.214	117.224	0,42
		Meppel	567	31.351	35.416	0,72
		Assen	798	64.975	74.936	0,84
		Totaal		322.057	341.472	0,34

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.4 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Overijssel, 2008-2025

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Overijssel	minder verstedelijkte gemeenten	Dinkelland	149	25.536	22.958	-0,62
		Tubbergen	141	20.336	18.846	-0,45
		Ommen	97	17.154	16.091	-0,38
		Steenwijkerland	149	43.169	42.261	-0,12
		Staphorst	119	15.706	15.726	0,01
		Totaal		121.901	115.882	-0,30
Overijssel	verstedelijkte gemeenten	Olst-Wijhe	152	17.034	15.182	-0,67
		Hof van Twente	165	35.261	33.099	-0,37
		Hellendoorn	261	35.791	34.102	-0,28
		Twenterand	315	33.075	31.585	-0,27
		Raalte	216	36.919	35.353	-0,25
		Haaksbergen	232	24.172	23.188	-0,24
		Hardenberg	186	57.622	55.693	-0,20
		Losser	227	21.789	21.163	-0,17
		Wierden	247	22.970	22.431	-0,14
		Rijssen-Holten	389	35.984	36.226	0,04
		Dalfsen	162	26.813	27.127	0,07
		Zwarte-waterland	265	21.638	22.079	0,12
		Kampen	349	49.828	51.983	0,25
		Borne	799	20.833	21.763	0,26
		Deventer	741	98.699	108.711	0,57
		Totaal		538.428	539.685	0,01
Overijssel	sterk verstedelijkte gemeenten	Oldenzaal	1463	31.838	31.586	-0,05
		Hengelo (O.)	1329	82.200	83.450	0,09
		Enschede	1098	156.346	159.619	0,12
		Almelo	1072	72.806	75.618	0,22
		Zwolle	1042	115.006	128.729	0,67
		Totaal		458.196	479.002	0,26

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.5 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Gelderland, 2008-2025

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Gelderland	minder verstedelijkte gemeenten	Bronckhorst	133	37.514	34.912	-0,42
		Rozendaal	54	1.570	1.634	0,24
		Totaal		39.084	36.546	-0,39
Gelderland	verstedelijkte gemeenten	Neder-Betuwe	368	21.995	19.188	-0,80
		Heerde	231	18.044	15.786	-0,78
		Rheden	535	43.953	39.825	-0,58
		Ermelo	307	25.715	23.356	-0,56
		Rijnwaarden	275	10.931	10.006	-0,52
		Millingen aan de Rijn	674	5.698	5.239	-0,49
		Epe	211	32.216	29.904	-0,44
		Heumen	417	16.628	15.447	-0,43
		Buren	191	25.532	23.818	-0,41
		Oude IJsselstreek	292	39.257	36.637	-0,41
		Montferland	331	34.127	31.997	-0,38
		Berkelland	175	44.692	41.935	-0,37
		Brummen	252	21.093	19.805	-0,37
		Doetinchem	711	56.286	52.864	-0,37
		Putten	273	22.987	21.630	-0,36
		West Maas en Waal	237	17.981	17.074	-0,30
		Lochem	155	32.351	30.872	-0,27
		Duiven	751	25.750	24.629	-0,26
Voorst	192	23.394	22.462	-0,24		

Tabel B2.5 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Gelderland, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
	verstedelijkte gemeenten	Wijchen	596	39.269	37.984	-0,20
		Oost Gelre	272	29.560	28.683	-0,18
		Zaltbommel	328	25.908	25.143	-0,18
		Geldermalsen	264	26.035	25.274	-0,17
		Oldebroek	233	22.255	21.684	-0,15
		Nunspeet	206	26.265	25.593	-0,15
		Maasdriel	358	23.376	22.798	-0,15
		Hatterm	505	11.607	11.339	-0,14
		Neerijnen	180	11.508	11.244	-0,14
		Aalten	285	27.304	26.755	-0,12
		Lingewaal	216	10.649	10.468	-0,10
		Scherpenzeel	654	8.815	8.718	-0,07
		Winterswijk	211	29.197	28.957	-0,05
		Culemborg	928	27.337	27.188	-0,03
		Renkum	690	31.620	31.449	-0,03
		Apeldoorn	456	154.986	154.654	-0,01
		Zevenaar	595	31.727	31.698	-0,01
		Groesbeek	430	18.661	18.707	0,01
		Nijkerk	561	38.393	38.629	0,04
		Beuningen	577	25.541	25.829	0,07
		Druten	477	17.968	18.225	0,08
		Ubbergen	275	9.536	9.875	0,21
		Elburg	348	21.860	22.742	0,23
		Barneveld	293	50.847	53.559	0,31
		Ede	338	108.052	115.841	0,41
		Overbetuwe	404	43.474	46.904	0,45
		Lingewaard	714	44.887	49.412	0,57
		Totaal			1.435.267	1.411.826

Tabel B2.5 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Gelderland, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Gelderland	sterk verstedelijkte gemeenten	Westervoort	2.182	15.489	13.770	-0,69
		Doesburg	1.004	11.636	12.066	0,21
		Tiel	1.274	41.092	42.736	0,23
		Zutphen	1.142	47.038	49.309	0,28
		Wageningen	1.188	36.011	38.060	0,33
		Arnhem	1.463	144.836	154.126	0,37
		Harderwijk	1.100	41.505	44.701	0,44
		Nijmegen	3.011	162.474	182.614	0,69
		Totaal		500.081	537.382	0,42

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.6 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Flevoland, 2008-2025

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Flevoland	minder verstedelijkte gemeenten	Noordoostpolder	99	46.015	50.799	0,58
		Dronten	115	39.000	43.426	0,63
		Zeewolde	82	20.187	23.801	0,97
		Totaal		105.202	118.026	0,68
Flevoland	verstedelijkte gemeenten	Lelystad	314	73.231	84.821	0,87
		Totaal		73.231	84.821	0,87
Flevoland	sterk verstedelijkte gemeenten	Urk	1.548	17.496	18.938	0,47
		Almere	1.406	183.457	228.651	1,30
		Totaal		200.953	247.589	1,24

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.7 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Utrecht, 2008-2025

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Utrecht	verstedelijkte gemeenten	Lopik	186	13.925	12.749	-0,52
		Wijk bij Duurstede	489	23.269	21.519	-0,46
		Oudewater	252	9.676	8.961	-0,45
		Utrechtse Heuvelrug	371	47.672	44.792	-0,37
		Loenen	331	8.153	7.705	-0,33
		Montfoort	357	13.376	12.701	-0,30
		Vianen	498	19.561	18.720	-0,26
		Bunnik	386	14.175	13.676	-0,21
		Baarn	750	24.269	23.451	-0,20
		Breukelen	330	14.396	13.912	-0,20
		Rhenen	447	18.190	17.788	-0,13
		Abcoude	286	8.521	8.458	-0,04
		Woerden	541	48.038	48.058	0,00
		De Bilt	633	41.818	41.932	0,02
		Renswoude	243	4.457	4.516	0,08
		Houten	837	45.651	46.541	0,11
		Leusden	486	28.770	29.554	0,16
		Bunschoten	643	19.331	19.894	0,17
		Soest	985	45.150	46.522	0,18
		De Ronde Venen	490	34.438	36.130	0,28
		Woudenberg	318	11.405	12.111	0,35
Eemnes	289	8.823	9.482	0,42		
Totaal			503.064	499.172	-0,05	

Tabel B2.7 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Utrecht, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Utrecht	sterk verstedelijkte gemeenten	IJsselstein	1609	33.851	33.328	-0,09
		Maarssen	1447	38.889	38.557	-0,05
		Nieuwegein	2572	60.905	61.698	0,08
		Zeist	1247	60.224	64.045	0,36
		Veenendaal	3152	61.703	65.716	0,37
		Amersfoort	2247	140.579	161.421	0,82
		Utrecht (gemeente)	3091	296.708	392.234	1,66
		Totaal		692.859	816.999	0,97

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.8 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Noord-Holland, 2008-2025

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Noord-Holland	minder verstedelijkte gemeenten	Texel	83	13.849	13.484	-0,16
		Schermer	86	5.351	5.535	0,20
		Zijpe	121	11.531	11.949	0,21
		Beemster	120	8.435	8.964	0,36
		Wieringermeer	65	12.532	14.558	0,89
		Totaal			51.698	54.490
Noord-Holland	verstedelijkte gemeenten	Bloemendaal	445	16.548	15.049	-0,56
		Haarlemmerliede en Spaarnwoude	282	5.346	4.890	-0,52
		Zeevang	165	6.201	5.764	-0,43
		Wormerland	410	15.847	14.810	-0,40
		Bergen (N.H.)	322	31.270	29.299	-0,38
		Laren (N.H.)	897	10.726	10.197	-0,30
		Wijdmeren	487	23.530	22.625	-0,23
		Wervershoof	367	8.506	8.204	-0,21
		Oostzaan	801	9.246	8.946	-0,19
		Castricum	702	34.571	33.452	-0,19
		Anna Paulowna	189	14.074	13.833	-0,10
		Muiden	457	6.584	6.496	-0,08
		Waterland	327	17.321	17.463	0,05

Tabel B2.8 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Noord-Holland, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
	verstedelijkte gemeenten	Graft-De Rijp	325	6.511	6.622	0,10
		Wieringen	321	8.749	8.966	0,14
		Medemblik	345	26.855	27.572	0,16
		Ouder-Amstel	540	13.127	13.488	0,16
		Naarden	801	17.452	17.944	0,16
		Harenkarspel	295	15.872	16.464	0,22
		Andijk	311	6.630	6.879	0,22
		Uitgeest	636	11.859	12.391	0,26
		Opmeer	270	11.316	11.834	0,26
		Drechterland	318	18.783	19.822	0,32
		Zandvoort	519	16.668	17.605	0,32
		Weesp	855	17.512	18.559	0,34
		Landsmeer	451	10.115	10.788	0,38
		Koggenland	266	20.963	22.360	0,38
		Blaricum	812	9.113	10.126	0,62
		Niedorp	196	12.077	14.056	0,90
		Haarlemmermeer	785	138.783	162.868	0,95
				Totaal		562.155
Noord-Holland	sterk verstedelijkte gemeenten	Den Helder	1.276	58.036	52.839	-0,55
		Bennebroek	2.911	5.114	4.989	-0,15
		Velsen	1.511	67.293	65.699	-0,14
		Heemstede	2.785	25.458	24.944	-0,12

Tabel B2.8 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Noord-Holland, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
	sterk verstedelijkte gemeenten	Edam-Volendam	1.746	28.066	27.616	-0,10
		Huizen	2.655	42.314	41.812	-0,07
		Stede Broec	1.446	21.008	20.794	-0,06
		Bussum	3.933	31.735	31.777	0,01
		Haarlem	5.036	146.275	149.256	0,12
		Heemskerk	1.400	38.488	39.315	0,13
		Diemen	2.001	24.077	25.089	0,24
		Purmerend	3.321	78.447	82.114	0,27
		Alkmaar	3.192	94.078	98.633	0,28
		Hilversum	1.839	84.695	88.945	0,29
		Heiloo	1.174	22.160	23.283	0,29
		Hoorn	3.381	68.141	71.871	0,31
		Schagen	1.012	19.021	20.481	0,44
		Uithoorn	1.504	27.574	29.783	0,45
		Langedijk	1.083	25.949	28.120	0,47
		Amstelveen	1.903	80.370	88.364	0,56
		Enkhuizen	1.436	17.810	19.695	0,59
		Amsterdam	4.493	752.063	836.719	0,63
		Zaanstad	1.925	142.233	158.528	0,64
		Beverwijk	2.010	36.885	42.156	0,79
		Heerhugowaard	1.287	49.770	57.969	0,90
		Aalsmeer	1.282	26.224	30.699	0,93
	Totaal			2.013.284	2.161.490	0,42

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.9 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Zuid-Holland, 2008-2025						
Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Zuid-Holland	minder verstedelijkte gemeenten	Graafstroom	146	9.499	8.421	-0,71
		Korendijk	140	10.597	9.903	-0,40
		Oostflakkee	136	9.968	9.547	-0,25
		Totaal		30.064	27.871	-0,44
Zuid-Holland	verstedelijkte gemeenten	Ouderkerk	301	7.998	6.772	-0,97
		Cromstrijen	236	12.989	11.867	-0,53
		Bodegraven	518	19.299	17.884	-0,45
		Zoeterwoude	391	8.115	7.533	-0,44
		Westvoorne	264	13.869	12.884	-0,43
		Nieuwkoop	337	26.060	24.285	-0,41
		Vlist	183	9.578	8.965	-0,39
		Goedereede	163	11.444	10.815	-0,33
		Alkemade	537	14.507	15.104	0,24
		Nieuw-Lekkerland	912	9.428	8.977	-0,29
		Giessenlanden	227	14.292	13.732	-0,23
		Strijen	177	9.041	8.770	-0,18
		Wassenaar	504	25.941	25.312	-0,14
		Middelharnis	289	17.488	17.179	-0,10
		Dirksland	150	8.244	8.118	-0,09
		Noordwijkerhout	682	15.011	14.824	-0,07
Midden-Delfland	369	17.716	17.531	-0,06		

Tabel B2.9 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Zuid-Holland, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
	verstedelijkte gemeenten	Bergambacht	271	9.442	9.353	-0,06
		Zederik	182	13.140	13.021	-0,05
		Brielle	573	16.026	16.080	0,02
		Waddinxveen	918	25.686	25.804	0,03
		Leerdam	610	20.395	20.494	0,03
		Liesveld	238	9.582	9.643	0,04
		Nederlek	514	14.536	14.682	0,06
		Noordwijk	702	24.370	24.705	0,08
		Binnenmaas	417	28.834	29.241	0,08
		Jacobs- woude	295	10.722	10.213	-0,29
		Reeuwijk	335	12.462	13.087	0,29
		Bernisse	219	12.568	13.371	0,36
		Rijnwoude	330	18.820	20.097	0,39
		Moordrecht	667	7.984	9.115	0,78
		Lansinger- land	907	48.465	58.703	1,13
Zeven- huizen- Moerkapelle	345	10.250	13.570	1,66		
	Totaal		524.302	531.731	0,08	
Zuid- Holland	sterk ver- stedelijkte gemeenten	Rijswijk (Z.H.)	3.333	46.671	42.976	-0,48
		Oud- Beijerland	1.272	23.736	22.530	-0,31
		Rozenburg	2.796	12.630	12.202	-0,20
		Leiderdorp	2.251	26.116	25.272	-0,19

Tabel B2.9 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Zuid-Holland, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
	sterk verstedelijkte gemeenten	Barendrecht	2.239	43.885	42.597	-0,18
		Spijkernisse	2.799	73.077	71.611	-0,12
		Hellevoetsluis	1.256	39.712	38.941	-0,12
		Papendrecht	3.330	32.000	31.645	-0,07
		Sliedrecht	1.861	23.503	23.244	-0,07
		Alphen aan den Rijn	1.301	70.949	70.239	-0,06
		Hillegom	1.576	20.107	19.906	-0,06
		Rotterdam	2.831	583.625	579.540	-0,04
		Schoonhoven	1.923	12.163	12.098	-0,03
		Lisse	1.409	21.824	21.791	-0,01
		Dordrecht	1.494	118.103	118.164	0,00
		Oegstgeest	3.104	21.739	21.776	0,01
		Teylingen	1.234	34.350	34.487	0,02
		Zwijndrecht	2.182	44.427	44.689	0,03
		Leiden	5.324	118.241	119.333	0,05
		Hardinxveld-Giessendam	1.043	17.491	17.714	0,07
		Ridderkerk	1.882	44.360	45.189	0,11
		Capelle aan den IJssel	4.549	65.787	67.073	0,11
		Krimpen aan den IJssel	3.690	28.466	29.040	0,12
		Zoetermeer	3.456	119.107	123.038	0,19

Tabel B2.9 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Zuid-Holland, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)	
	sterk verstedelijkte gemeenten	Albrandswaard	1.015	21.512	22.273	0,20	
		Gorinchem	1.819	34.050	35.304	0,21	
		Vlaardingen	2.992	72.714	75.695	0,24	
		Schiedam	4.140	76.280	79.518	0,24	
		Katwijk	2.481	60.097	63.176	0,29	
		Boskoop	1.025	15.154	15.935	0,30	
		Voor-schoten	2.038	23.098	24.366	0,31	
		Maassluis	3.699	31.535	33.373	0,33	
		's-Gravenhage	5.771	477.37	510.562	0,40	
		Gouda	4.192	70.778	75.784	0,40	
		Alblasser-dam	2.131	18.437	19.782	0,42	
		Westland	1.246	98.444	106.683	0,47	
		Nieuwer-kerk aan den IJssel	1.258	21.815	23.710	0,49	
		Delft	4.185	96.269	108.001	0,68	
		Leid-schendam-Voorburg	2.222	74.372	87.457	0,96	
		Hendrik-Ido-Ambacht	2.311	25.461	30.162	1,00	
		Pijnacker-Nootdorp	1.165	45.400	57.453	1,39	
		Totaal			2.904.858	3.004.329	0,20

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.10		Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Zeeland, 2008-2025				
Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Zeeland	minder verstedelijkte gemeenten	Sluis	87	24.127	22.376	-0,44
		Schouwen-Duiveland	147	34.300	33.873	-0,07
		Noord-Beveland	85	7.289	7.406	0,09
		Hulst	139	28.070	29.604	0,31
		Totaal		93.786	93.259	-0,03
Zeeland	verstedelijkte gemeenten	Veere	165	21.728	21.261	-0,13
		Borsele	159	22.404	22.279	-0,03
		Tholen	172	24.997	25.151	0,04
		Terneuzen	219	55.337	55.850	0,05
		Reimerswaal	209	21.179	21.568	0,11
		Goes	395	37.023	39.183	0,33
		Kapelle	324	12.014	13.520	0,70
		Middelburg (Z.)	975	47.748	54.282	0,76
		Totaal		242.430	253.094	0,25
Zeeland	sterk verstedelijkte gemeenten	Vlissingen	1.312	45.183	47.550	0,30
		Totaal		45.183	47.550	0,30

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.11   **Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Noord-Brabant, 2008-2025**

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Noord-Brabant	minder verstedelijkte gemeenten	Alphen-Chaam	101	9.532	8.097	-0,96
		Heeze-Leende	146	15.110	14.125	-0,40
		Baarle-Nassau	87	6.580	6.291	-0,26
		Sint-Anthonis	119	11.528	11.232	-0,15
		Lith	133	6.716	6.563	-0,14
		Totaal		49.466	46.308	-0,39
Noord-Brabant	verstedelijkte gemeenten	Woensdrecht	236	21.077	19.176	-0,55
		Grave	467	12.515	11.498	-0,50
		Haaren	239	13.549	12.508	-0,47
		Son en Breugel	596	15.293	14.194	-0,44
		Eersel	219	17.908	16.640	-0,43
		Drimmelen	277	26.323	24.477	-0,43
		Rucphen	349	21.756	20.363	-0,39
		Steenbergen	158	22.942	21.481	-0,39
		Boxmeer	257	28.400	26.892	-0,32
		Halderberge	395	29.176	27.630	-0,32
		Bladel	253	19.134	18.185	-0,30
		Cranendonck	264	19.866	18.888	-0,30
		Valkenswaard	561	30.979	29.564	-0,27
		Zundert	174	20.605	19.718	-0,26
Oisterwijk	403	25.740	24.649	-0,25		

Tabel B2.11 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Noord-Brabant, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
	verstedelijkte gemeenten	Goirle	531	22.211	21.367	-0,23
		Landerd	210	14.548	14.005	-0,22
		Loon op Zand	456	22.650	21.888	-0,20
		Moerdijk	231	36.223	35.033	-0,20
		Bergeijk	179	17.827	17.245	-0,20
		Gilze en Rijen	391	25.443	24.651	-0,19
		Geertruidenberg	777	20.879	20.274	-0,17
		Sint-Michielsgestel	477	27.647	26.849	-0,17
		Schijndel	551	22.512	21.882	-0,17
		Deurne	270	30.855	30.013	-0,16
		Bergen op Zoom	815	65.205	63.575	-0,15
		Bernheze	331	29.431	28.734	-0,14
		Vught	756	25.100	24.589	-0,12
		Hilvarenbeek	159	15.061	14.810	-0,10
		Boekel	280	9.345	9.242	-0,07
		Someren	227	17.822	17.668	-0,05
		Cuijk	470	24.187	24.006	-0,04
		Roosendaal	726	77.173	76.610	-0,04
		Sint-Oedenrode	267	17.260	17.166	-0,03
		Waalwijk	705	45.857	45.621	-0,03
		Maasdonk	302	11.153	11.108	-0,02
Uden	598	40.024	40.013	0,00		
Waalre	744	16.826	16.824	0,00		

Tabel B2.11 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Noord-Brabant, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)	
	verstedelijkte gemeenten	Laarbeek	393	21.404	21.414	0,00	
		Oirschot	175	17.663	17.687	0,01	
		Woudrichem	292	14.173	14.198	0,01	
		Mill en Sint Hubert	211	10.761	10.783	0,01	
		Werkendam	252	25.912	26.006	0,02	
		Best	848	28.900	29.006	0,02	
		Boxtel	475	29.771	29.902	0,03	
		Nuenen, Gerwen en Nederwetten	667	22.866	22.986	0,03	
		Heusden	545	42.870	43.095	0,03	
		Gemert-Bakel	229	27.947	28.209	0,05	
		Dongen	868	25.550	25.849	0,07	
		Etten-Leur	730	40.758	41.256	0,07	
		Oss	753	76.155	77.222	0,08	
		Aalburg	246	12.200	12.530	0,16	
		Veghel	472	36.838	37.996	0,18	
		Reusel-De Mierden	159	12.169	12.574	0,19	
		Oosterhout	752	53.703	56.070	0,25	
		Asten	233	16.562	17.363	0,28	
		Totaal			1.476.704	1.453.182	-0,09

Tabel B2.11 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Noord-Brabant, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Noord-Brabant	sterk verstedelijkte gemeenten	Geldrop-Mierlo	1.224	38.333	37.318	-0,16
		Veldhoven	1.357	43.865	44.030	0,02
		Eindhoven	2.398	210.675	218.780	0,22
		Helmond	1.633	87.357	92.682	0,35
		Tilburg	1.723	202.398	214.958	0,35
		Breda	1.349	171.982	186.587	0,48
		's-Hertogenbosch	1.616	136.598	149.258	0,52
		Totaal		891.208	943.613	0,34

Bron: CBS; bewerking LEI.

Tabel B2.12   **Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Limburg, 2008-2025**

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
Limburg	minder verstedelijkte gemeenten	Bergen (L.)	129	13.517	13.310	-0,09
		Totaal		13.517	13.310	-0,09
Limburg	verstedelijkte gemeenten	Vaals	412	9.815	7.926	-1,25
		Gulpen-Wittem	201	14.653	12.135	-1,10
		Roerdalen	240	20.834	17.572	-1,00
		Margraten	235	13.140	11.198	-0,94
		Eijsden	582	11.434	9.815	-0,89
		Valkenburg a/d Geul	466	17.068	14.985	-0,76
		Maasgouw	536	23.829	21.200	-0,69
		Beek (L.)	795	16.773	15.214	-0,57
		Echt-Susteren	312	31.844	29.452	-0,46
		Meerssen	727	19.526	18.090	-0,45
		Schinnen	557	13.383	12.440	-0,43
		Mook en Middelaar	465	8.101	7.610	-0,37
		Simpelveld	699	11.144	10.482	-0,36
		Arcen en Velden	221	8.738	8.220	-0,36
		Nederweert	166	16.223	15.375	-0,32
		Helden	283	19.239	18.396	-0,26
		Leudal	226	36.254	34.782	-0,24
Voerendaal	405	12.764	12.328	-0,20		

Tabel B2.12 Bevolkingsprognose voor de gemeenten naar mate van verstedelijking in de provincie Limburg, 2008-2025 (vervolg)

Provincie	Type	Gemeente	Aantal inwoners per km ²	2008	2025 (progn.)	Groei 2008-2025 (% p.j.)
	verstedelijkte gemeenten	Meerlo-Wanssum	200	7.604	7.366	-0,19
		Nuth	478	15.695	15.349	-0,13
		Weert	462	48.285	47.241	-0,13
		Horst aan de Maas	242	28.949	28.341	-0,12
		Onderbanken	389	8.263	8.123	-0,10
		Venray	268	39.083	39.092	0,00
		Gennep	353	16.698	16.712	0,00
		Maasbree	262	12.933	12.982	0,02
		Meijel	300	5.771	5.800	0,03
		Sevenum	159	7.507	7.582	0,06
		Roermond	894	54.385	55.120	0,08
		Kessel	202	4.272	4.390	0,16
		Beesel	483	13.544	14.384	0,35
		Totaal			567.751	539.702
Limburg	sterk verstedelijkte gemeenten	Stein (L.)	1.230	26.074	23.206	-0,68
		Heerlen	1.992	90.519	82.311	-0,56
		Landgraaf	1.575	39.069	35.532	-0,56
		Kerkrade	2.204	48.827	44.410	-0,56
		Maastricht	2.077	118.445	110.521	-0,41
		Sittard-Geleen	1.211	96.243	90.157	-0,38
		Venlo	1.086	91.825	90.998	-0,05
		Brunssum	1.733	29.738	31.060	0,26
Totaal			540.740	508.195	-0,36	

Bron: CBS; bewerking LEI.

Het LEI ontwikkelt voor overheden en bedrijfsleven economische kennis op het gebied van voedsel, landbouw en groene ruimte. Met onafhankelijk onderzoek biedt het zijn afnemers houvast voor maatschappelijk en strategisch verantwoorde beleidskeuzes.

Het LEI is een onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre). Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR Centre for Development Innovation de Social Sciences Group.

Meer informatie: www.lei.wur.nl

